

Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου
Σχολή Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών
Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
« Διεθνείς Σχέσεις και Πολιτικές »

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΟΥΛΤΟΥΡΑ ΚΑΙ

ΟΙ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΕΛΕΝΗ

Κόρινθος, Σεπτέμβριος 2015.

**University of Peloponnese
Faculty of Social and Political Relations**

Department of Political Science and International Relations

**Master Program in
International Relations & Policies**

**THE GREEK POLITICAL CULTURE
AND REFORMS
KONSTANTINOY ELENY**

CORINTH, September 2015.

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΟΥΛΤΟΥΡΑ ΚΑΙ ΟΙ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ

Σημαντικοί όροι: Πολιτική κουλτούρα, Ελληνική πολιτική κουλτούρα, εθνικισμός, λαϊκισμός, διαφθορά, κομματοκρατία, οικογενειοκρατία, κρατισμός, φοροδιαφυγή, μεταρρυθμίσεις, μεταρρυθμίσεις στην δημόσια διοίκηση , ιδιωτικοποιήσεις, μεταρρυθμίσεις στο φορολογικό σύστημα, μεταρρυθμίσεις στο συνταξιοδοτικό σύστημα μεταρρυθμίσεις στον τομέα της υγείας, μεταρρυθμίσεις στο εκπαιδευτικό σύστημα.

Περίληψη

Με την μελέτη αυτή θα ασχοληθούμε με την ελληνική πολιτική κουλτούρα και τις μεταρρυθμίσεις που απαιτούνται για την ανάπτυξη και βελτίωση της εικόνας της χώρας. Η ελληνική πολιτική κουλτούρα διαμορφώθηκε μέσω πολιτικών ζυμώσεων, εξελίξεων και αλλαγών για να πάρει την σημερινή της μορφή και να προσδιοριστεί καθοριστικά μέσω αρνητικών στερεοτύπων και συμπεριφορών, αλλά και σύγχρονων αντιλήψεων που εφαρμόζονται με αρνητικές διαδικασίες, και δημιουργούν στασιμότητα στην εξέλιξή της. Η ελληνική πολιτική κουλτούρα προσδιορίζεται από τα χαρακτηριστικά του εθνικισμού, του λαϊκισμού, της διαφθοράς, της κομματοκρατίας, της οικογενειοκρατίας, του κρατισμού και της φοροδιαφυγής.

Στο δεύτερο μέρος της μελέτης, θα ασχοληθούμε με τις μεταρρυθμίσεις που απαιτούνται στην ελληνική κοινωνία, δηλαδή τις σχεδιασμένες κυβερνητικές αλλαγές, που θα επιφέρουν στην χώρα την ανάπτυξη και ένα σύγχρονο, ευρωπαϊκό προφίλ. Θα γίνει αναφορά στους λόγους αποτυχίας των μεταρρυθμίσεων και στην ανάγκη μεταρρυθμίσεων, που δημιουργήθηκε έπειτα από την ένταξη της χώρας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Οι μεταρρυθμίσεις που απαιτούνται είναι στους τομείς της δημόσιας διοίκησης, οι ιδιωτικοποιήσεις, οι μεταρρυθμίσεις στο φορολογικό σύστημα, στο συνταξιοδοτικό σύστημα, στον τομέα της υγείας, στο εκπαιδευτικό σύστημα. Για αυτούς τους τομείς θα γίνουν προτάσεις για την βελτίωση τους.

THE GREEK POLITICAL CULTURE AND REFORMS

Keywords: Political culture, Greek political culture, nationalism, populism, corruption, party politics, nepotism, statism, tax evasion, reforms, reforms in public administration, reforms in the tax system, reforms in the pension system, reforms in the health system, reforms in the educational system, and the privatizations.

Summary

In this dissertation, we are going to examine the Greek political culture and the reforms that are necessary for the development of our country. The Greek political culture is formed by political developments and changes in order to take its current form. It is determined by negative stereotypes and behaviors that create stagnancy in the country's development. The features that specify the Greek political culture are nationalism, populism, corruption, party politics, nepotism, statism and tax evasion.

In the second part of the dissertation, we are going to analyze the reforms that are necessary in Greek Society, the designed governmental changes that are going to bring the development in Greece and a modern profile. We are going to refer to the reasons that create the failure of the reforms and the necessity that created for improvements in the Greek factualness, after the Greek incorporation in the European Union.

The reforms that are necessary are in those in the public administration, in the tax system, in the pension system, in the health system, in the educational system, and the privatizations that must take place in the public sector. In these areas, will be submitted proposals for their improvement.

Περιεχόμενα:

Περίληψη	σελ. 1
Summary	σελ. 3
Περιεχόμενα	σελ. 5
Σκοπός της εργασίας	σελ. 10
1 Ποια είναι η ελληνική πολιτική κουλτούρα σήμερα	σελ. 12
1.1 Εισαγωγή	σελ. 12
1.2 Η πολιτική κουλτούρα	σελ. 12
1.3 Ελληνική πολιτική κουλτούρα	σελ. 14
1.4 Ανακεφαλαίωση	σελ. 15
2 Τα χαρακτηριστικά της ελληνικής πολιτικής κουλτούρας που την συνθέτουν και την εκφράζουν	σελ. 16
2.1 Εισαγωγή	σελ. 16
2.2 Ο εθνικισμός	σελ. 16
2.3 Ο λαϊκισμός	σελ. 18
2.4 Η διαφθορά	σελ. 20
2.5 Ο ρόλος των ΜΜΕ	σελ. 22
2.6 Κομματοκρατία	σελ. 24
2.7 Οικογενειοκρατία	σελ. 26
2.8 Κρατισμός	σελ. 27
2.9 Φοροδιαφυγή	σελ. 28
2.10 Ανακεφαλαίωση	σελ. 29
3 Οι μεταρρυθμίσεις	σελ. 30

3.1 Εισαγωγή	σελ. 30
3.2 Οι μεταρρυθμίσεις, ορισμός και διαστάσεις των μεταρρυθμίσεων	σελ. 30
3.3 Ανακεφαλαίωση	σελ. 33
4 Οι μεταρρυθμίσεις στην Ελλάδα την περίοδο της μεταπολίτευσης (1974-2004)	σελ. 34
4.1 Εισαγωγή	σελ. 34
4.2 Παραδείγματα μεταρρυθμίσεων στην Ελλάδα	σελ. 34
4.3 Ανακεφαλαίωση	σελ. 38
5 Οι λόγοι αποτυχίας των μεταρρυθμίσεων	σελ. 39
5.1 Εισαγωγή	σελ. 39
5.2 Πως οι μεταρρυθμίσεις αποτυγχάνουν εξαιτίας κομματικών συμφερόντων και έλλειψης συντονισμού	σελ. 39
5.3 Ανακεφαλαίωση	σελ. 42
6 Ο ρόλος των συνδικάτων και των ομάδων συμφερόντων στην αποτυχία των μεταρρυθμίσεων	σελ. 43
6.1 Εισαγωγή	σελ. 43
6.2 Πως τα συνδικάτα και οι ομάδες συμφερόντων αποτελούν εμπόδιο για τις μεταρρυθμίσεις	σελ. 43
6.3 Ανακεφαλαίωση	σελ. 45
7 Η ένταξη της χώρας στην Ευρωπαϊκή Ένωση και η ανάγκη μεταρρυθμίσεων	σελ. 46
7.1 Εισαγωγή	σελ. 46
7.2 Η ένταξη της χώρας στην ΕΕ και η συνεισφορά της στις μεταρρυθμίσεις	σελ. 46
7.3 Ανακεφαλαίωση	σελ. 47

8 Ο ρόλος της δημόσιας διοίκησης στην διαδικασία μεταρρυθμίσεων	σελ. 48
8.1 Εισαγωγή	σελ. 48
8.2 Η δημόσια διοίκηση ως εμπόδιο στις μεταρρυθμίσεις και η ανάγκη εκσυγχρονισμού της	σελ. 48
8.3 Ανακεφαλαίωση	σελ. 51
9 Ιδιωτικοποιήσεις	σελ. 52
9.1 Εισαγωγή	σελ. 52
9.2 Οι ιδιωτικοποιήσεις ως παράγοντας εκσυγχρονισμού της ελληνικής κοινωνίας	σελ. 52
9.3 Ανακεφαλαίωση	σελ. 54
10 Μεταρρυθμίσεις στο φορολογικό σύστημα	σελ. 55
10.1 Εισαγωγή	σελ. 55
10.2 Μεταρρυθμίσεις στο φορολογικό σύστημα γενικά	σελ. 55
10.3 Προτάσεις για περαιτέρω μεταρρύθμιση του φορολογικού συστήματος	σελ. 56
10.4 Ανακεφαλαίωση	σελ. 57
11 Μεταρρυθμίσεις στο συνταξιοδοτικό σύστημα	σελ. 58
11.1 Εισαγωγή	σελ. 58
11.2 Οι παράγοντες που προκάλεσαν την ανάγκη για μεταρρύθμιση στο συνταξιοδοτικό σύστημα	σελ. 58
11.3 Τρόποι βελτίωσης του συνταξιοδοτικού συστήματος	σελ. 59
11.4 Ανακεφαλαίωση	σελ. 60
12 Μεταρρυθμίσεις στον τομέα της υγείας	σελ. 61
12.1 Εισαγωγή	σελ. 61
12.2 Προσπάθειες μεταρρυθμίσεων στον τομέα της υγείας	σελ. 61

12.3 Αποτυχίες στις μεταρρυθμίσεις στον τομέα της υγείας και η αντιμετώπιση των προβλημάτων που παρουσιάζονται	σελ.62
12.4 Ανακεφαλαίωση	σελ. 63
13 Μεταρρυθμίσεις στην εκπαίδευση	σελ. 64
13.1 Εισαγωγή	σελ. 64
13.2 Τι πρέπει να αλλάξει στο εκπαιδευτικό σύστημα στη χώρα μας	σελ. 64
13.3 Ανακεφαλαίωση	σελ. 65
Συμπεράσματα	σελ. 67
Βιβλιογραφία	σελ. 70

Σκοπός της εργασίας

Σκοπός αυτής της εργασίας είναι να αναλύσει την ελληνική πολιτική κουλτούρα επεξηγηματικά, προσπαθώντας να εντοπίσει εκείνους τους παράγοντες που την έχουν διαμορφώσει και να επισημάνει και να καταγράψει όλα εκείνα τα στοιχεία που της έδωσαν την σημερινή της μορφή. Θα εξεταστεί πως οι παράγοντες που χαρακτηρίζουν την ελληνική πολιτική κουλτούρα, δημιούργησαν παθογένειες στην ελληνική κοινωνία και προκάλεσαν την ανάγκη μεταρρυθμίσεων στη χώρα μας. Θα αναφερθούμε στην προσπάθεια μεταρρυθμίσεων στην Ελλάδα κατά την περίοδο της Τρίτης Ελληνικής δημοκρατίας, διαπιστώνοντας ότι πολλές από τις μεταρρυθμίσεις απέτυχαν. Αυτό το γεγονός δημιούργησε επιτακτική ανάγκη νέων μεταρρυθμίσεων σε νευραλγικούς τομείς της δημόσιας ζωής της χώρας, ώστε η χώρα να γίνει σύγχρονη και ανταγωνιστική ως ισότιμο μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΠΟΙΑ ΕΙΝΑΙ Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΟΥΛΤΟΥΡΑ ΣΗΜΕΡΑ

1.1 Εισαγωγή

Η Ελλάδα βρίσκεται σε μία κρίσιμη καμπή της σύγχρονης ιστορίας, καθώς οι οικονομικές πολιτικές των τελευταίων δεκαετιών, την έχουν οδηγήσει στα πρόθυρα της χρεοκοπίας. Πολλοί ήταν οι παράγοντες που διαμόρφωσαν την πολιτική κουλτούρα της χώρας μας, δημιουργώντας παθογένειες στην πολιτική ζωή του τόπου. Άλλωστε η σχέση πολιτικής και κουλτούρας ενός λαού, είναι δύο πεδία που χαρακτηρίζουν το ένα το άλλο. Η πολιτική νοοτροπία των Ελλήνων, επηρεασμένη από πολλές αρνητικές αντιλήψεις και πολιτικές, θρησκευτικές και κοινωνικές παραμέτρους, αλλά και συγκεκριμένες συμπεριφορές των πολιτικών, των ψηφοφόρων και των πολιτικών κομμάτων, οδήγησαν στην ανάπτυξη της διαφθοράς και την αύξηση των παθογενειών του δημόσιου βίου στη χώρας μας. Στη μελέτη αυτή θα γίνει αναφορά στην πολιτική κουλτούρα, αλλά και στην ελληνική πολιτική κουλτούρα. Θα εξεταστούν ορισμένες κοινωνικές αντιλήψεις και πρακτικές, που υιοθετούν τα άτομα, και συχνά οδηγούν σε εθνικιστικές συμπεριφορές και ξενοφοβικές τάσεις. Αυτές οι έννοιες έχουν καθοριστική σημασία για τη συνολική ελληνική (πολιτική) κουλτούρα. Θα εξεταστούν τα φαινόμενα της κομματοκρατίας, της οικογενειοκρατίας, των πελατειακών σχέσεων, της φοροδιαφυγής και της διαφθοράς, η οποία ενισχύεται από τον ρόλο των ΜΜΕ στην ενίσχυση του φαινομένου και της φοροδιαφυγής.

1.2 Πολιτική κουλτούρα

Σε αυτή την παράγραφο θα αναφερθούμε στην έννοια της πολιτικής κουλτούρας ως το κύριο θέμα της προβληματικής. Πολιτική κουλτούρα είναι η υιοθέτηση, προτύπων, προσανατολισμών και συγκεκριμένων πολιτικών στάσεων μεταξύ των μελών μίας

κοινωνίας.¹ Είναι η ιστορική εξελικτική διερεύνηση των πολιτικών δομών και πολιτικών δράσεων και η συνεξέταση πολιτικών προδιαθέσεων και πολιτικής συμπεριφοράς του πολιτικού συστήματος που υιοθετείται σε μία κοινωνία. Η πολιτική κουλτούρα περιλαμβάνει γνώσεις, αντιλήψεις, δράσεις και πρακτικές που σχετίζονται με τον πολιτικό χώρο και αποτελούν τρόπους εξωτερίκευσης του πολιτικού γίνεσθαι, συγκροτούμενη μέσα από συνέχειες, πειθαρχήσεις και αντιστάσεις, περιλαμβάνοντας όλους τους τρόπους πολιτικής έκφρασης. Επίσης πρέπει να ληφθεί υπόψη, το στοιχείο της πολιτισμικής επιρροής και ανάλυσης στον καθορισμό της πολιτικής κουλτούρας.² Η πολιτική κουλτούρα, επιτρέπει την πολιτική επικοινωνία, ξεπερνώντας τον ατομικό παράγοντα χωρίς όμως να τον καταργεί, δεδομένου ότι τα άτομα κοινωνικοποιούνται μέσα στην κουλτούρα τους καθώς επίσης, την δημιουργούν και την αναπαράγουν.³ Θεωρείται σαν ένας ψυχολογικός προσανατολισμός απέναντι στο συνολικό πολιτικό σύστημα, που κάνει τις ομάδες των πολιτών ποιο ικανές στο να δημιουργήσουν τις κοινωνικές συμβάσεις.⁴ Η πολιτική κουλτούρα σχετίζεται με τον πολιτικό προσανατολισμό των ατόμων μιας κοινωνίας απέναντι στην πολιτική, αλλά και τη γνώση και πίστη των πολιτών απέναντι στο πολιτικό σύστημα. Η πολιτική συμμετοχή ή απάθεια των πολιτών για τις πολιτικές διαδικασίες, δείχνει την πολιτική κοινωνικοποίηση των πολιτών και την πολιτική αποτελεσματικότητα ή αναποτελεσματικότητα των θεσμών, που συμβάλλουν στην πολιτική σταθερότητα, μέσα σε μια δημοκρατία. Η διαμόρφωση της πολιτικής κουλτούρας των πολιτών, ξεκινά από την παιδική ηλικία και συνεχίζεται κατά την διάρκεια της ζωής τους, συνδεδεμένη με την στάση που διαμορφώνουν απέναντι στην πολιτική.⁵ Η πολιτική κουλτούρα ενός λαού είναι αυτή που καθορίζει το μέλλον της κοινωνίας και τις πολιτικές εξελίξεις, καθώς μέσα από αυτή δημιουργείται η πολιτική ιστορία ενός λαού.⁶

¹ Almond G. and Verba S. (1963), *The Civic Culture , Political Attitudes and Democracy in five Nations*, Princeton, New Jersey, 13-14

² Δεμερτζής Ν. (1994), *Η ελληνική πολιτική κουλτούρα σήμερα*, Εκδόσεις Οδυσσέας, Αθήνα, σελ.50-53

³ Chilton S. (1988), *Defining Political Culture*, *The Western Political Quarterly*, Vol.41, No 3, 419-425

⁴ Lichterman P. and Cefai D. (2006), *The Idea of Political Culture*, *The Oxford Handbook of Contextual Political Analysis*, Chapter 21, 393-394

⁵ Pateman C. (1971), *Political Culture, Political Structure and Political Change* , *British Journal of Political Science*, Vol 1, No 3, 291-294

⁶ Δεμερτζής Ν. (1994), *Η ελληνική πολιτική κουλτούρα σήμερα*, Εκδόσεις Οδυσσέας, σελ.12

1.3 Η ελληνική πολιτική κουλτούρα

Η ελληνική πολιτική κουλτούρα διαμορφώθηκε έχοντας επιρροές από την Ορθοδοξία και το Βυζάντιο, αλλά και τον Εμφύλιο και την δικτατορία που χαρακτήρισαν την χώρα μας τα τελευταία χρόνια, για να πάρει την σημερινή της μορφή. Πολλές φορές, η ελληνική πολιτική κουλτούρα χαρακτηρίζεται ως αντιφατική. Από την μια μεριά εμφανίζεται ως εκσυγχρονιστική, καθόσον οι Έλληνες συχνά υιοθετούν με μεγάλη ευκολία καπιταλιστικά πρότυπα και δυτικό τρόπο ζωής, μιμούμενοι τους Ευρωπαίους και τις συνήθειές τους. Από την άλλη, εμφανίζεται με αρκετή εσωστρέφεια και παραδοσιακή, ακολουθώντας προκαπιταλιστικές πρακτικές. Από πολιτισμικής πλευράς, η Ελλάδα βιώνει διαφορετικά πολιτισμικά στοιχεία υιοθετώντας μια αρχαιολατρία εξαιτίας του αρχαίου ελληνικού αξιοθαύμαστου παρελθόντος, αλλά επηρεάζεται και από την Ορθοδοξία και τη βυζαντινή παράδοση ακολουθώντας συντηρητική και αντιδυτική στάση, για ιστορικούς και ιδεολογικούς λόγους. Στον εξωτερικό προσανατολισμό της στρέφεται, τότε προς την Ανατολή και τότε προς την Δύση, λόγω και της γεωγραφικής της θέσης. Οι Έλληνες διατηρούσαν ιστορικούς δεσμούς με το Οικουμενικό Πατριαρχείο της Κωνσταντινούπολης και υιοθέτησαν πολλές απόψεις και αντιλήψεις της εκκλησίας, ταυτίζοντας το ελληνικό στοιχείο με την ορθόδοξη ανατολή. Μιλώντας για χαμένες πατρίδες, αναφερόμενοι στα νέα έθνη-κράτη που απέκτησαν την ανεξαρτησία τους, στις περιοχές των Βαλκανίων και της Μέσης Ανατολής, υιοθέτησαν μια ξενοφοβική και αμυνόμενη συμπεριφορά απέναντι στην δύση, συχνά αναπτύσσοντας ένα σύνδρομο πολιτισμικής κατωτερότητας ταυτιζόμενοι με σύνολα π.χ. Κούρδους, ή Άραβες, που θεωρούν ότι έχουν αδικηθεί από τους Δυτικούς. Η νεότερη κουλτούρα της σύγχρονης Ελλάδας έχει επηρεαστεί από τον Διαφωτισμό και τον πολιτικό φιλελευθερισμό, ταυτιζόμενη συχνά με μεταρρυθμίσεις και δημοκρατικές φιλελεύθερες ιδέες ή καπιταλιστικές πρακτικές, τείνοντας να μιμηθεί δυτικά πρότυπα.⁷

Στην συνέχεια θα αναφερθούμε στην εθνική πολιτική κουλτούρα, η οποία προσδιορίζει και την ελληνική πολιτική κουλτούρα. Στην Ελλάδα η συζήτηση για την πολιτική κουλτούρα ξεκίνησε από την δεκαετία του '70 και μετά, καθόσον πριν ήταν ανύπαρκτη. Από την δεκαετία του '80 και αρχές του '90, ο όρος χρησιμοποιείται όλο και περισσότερο και πολλοί

⁷ Διαμαντούρος Ν. (2000), Πολιτισμικός δυισμός και πολιτική αλλαγή, Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, Αθήνα, σελ.41-58

επιστήμονες ασχολούνται με το θέμα. Παρά τον αποξενωτικό, απομονωτικό και τραυματικό της χαρακτήρα, η ελληνική πολιτική κουλτούρα αναπτύσσει πρότυπα και συμπεριφορές εκσυγχρονιστικού τύπου. Η ελληνική πραγματικότητα βαδίζει σε ένα τύπο ανοικτής κοινωνίας, κατά την οποία η παράδοση και ο εκσυγχρονισμός αποτελούν μια ανταγωνιστική σχέση δύο διαφορετικών πολιτισμικών ταυτοτήτων.⁸ Η ελληνική πολιτική κουλτούρα χαρακτηρίζεται σε εθνικό, περιφερειακό και διεθνές επίπεδο από μία αντίληψη αλλαγής και εκσυγχρονισμού, και αποδίδει κυρίαρχο ρόλο στο κράτος ως προστάτη των αδυνάτων και ανταγωνιστικών στρωμάτων, το οποίο εκπροσωπεί τα συμφέροντα έναντι των πιέσεων του διεθνούς συστήματος. Το κράτος θεωρείται η κινητήρια δύναμη για τον εκσυγχρονισμό της ελληνικής κοινωνίας και αυτή η αντίληψη εκσυγχρονισμού επικρατεί σε όλες τις κοινωνίες ύστερης ανάπτυξης, όπως η ελληνική.⁹

1.4 Ανακεφαλαίωση

Η πολιτική κουλτούρα περιλαμβάνει δράσεις, αντιλήψεις και επιρροές των ανθρώπων μιας κοινωνίας, οι οποίες σχετίζονται με τον πολιτικό χώρο και κάνει τους πολίτες να συμμετέχουν και να εκφράζονται με ένα συγκεκριμένο τρόπο απέναντι στο πολιτικό σύστημα. Με αυτό τον τρόπο η ελληνική πολιτική κουλτούρα ανέπτυξε ορισμένες συμπεριφορές που την διαμόρφωσαν και την προσδιόρισαν προσπαθώντας να εμφανίσει εκσυγχρονιστικά στοιχεία, πάντα όμως υπό την επίβλεψη του κράτους.

⁸ Δεμερτζής Ν. (1994), Η ελληνική πολιτική κουλτούρα σήμερα, Εκδόσεις Οδυσσέας, σελ.20-27

⁹ Διαμαντούρος Ν. (2000), Πολιτισμικός δυσιμός και πολιτική αλλαγή, Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, Αθήνα, σελ.54

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΟΥΛΤΟΥΡΑΣ ΠΟΥ ΤΗΝ ΣΥΝΘΕΤΟΥΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΚΦΡΑΖΟΥΝ

2.1 Εισαγωγή

Η ελληνική πολιτική κουλτούρα διαμορφώνεται από συγκεκριμένα χαρακτηριστικά που την συνθέτουν και εκφράζουν τις ιδιαιτερότητές της. Τα χαρακτηριστικά αυτά δημιούργησαν την σημερινή πολιτική πραγματικότητα και νοοτροπίες που εμπόδισαν την ανάπτυξή της. Συγκεκριμένα θα εξετάσουμε τα παρακάτω χαρακτηριστικά:

2.2 Ο εθνικισμός

Ο εθνικισμός, το πνεύμα της ενότητας ανάμεσα στα μέλη μιας εθνότητας, εθνοτικός και θρησκευτικός, χαρακτηρίζει την ελληνική κοινωνία. Το πρόβλημα του εθνικισμού, αφορά τις συμμαχίες που σχηματίζουν οι άνθρωποι, τις ταυτότητες που δημιουργούν για τον εαυτό τους, με τη δημιουργία του ‘‘δικού μας κράτους’’¹⁰ που στην ελληνική περίπτωση συνδέεται με την ανωτερότητα του ελληνικού έθνους και την προγονολατρία, τις αναφορές των επιτευγμάτων των αρχαίων Ελλήνων, και υπόσχεται να κάνει σημαντικές συνεισφορές στην παραδοχή της εθνικής ταυτότητας των Ελλήνων. Ο εθνικισμός, συνδέεται με τη διατήρηση του ήθους, της γλώσσας, της εθνικής κληρονομιάς και παρέχει συχνά, αίσθημα πληρότητας και παντοδυναμίας και άρχισε να δημιουργείται στην Ελλάδα με την ίδρυση του ανεξάρτητου ελληνικού κράτους. Ο εθνικισμός εμφανίζεται από την μία πλευρά με τη μορφή του Ελληνικού εθνικισμού, ο οποίος συντίθεται από την οικειοποίηση της αρχαιοελληνικής κληρονομιάς και των επιτευγμάτων των προγόνων μας, αλλά και την αναφορά στην Ορθόδοξη πίστη. Από την άλλη πλευρά ο εθνικισμός εμφανίζεται, με την μορφή του

¹⁰ Hobsbawn J. E. and Kertzer J. D. (1992), Ethnicity and nationalism in Europe today, Anthropology Today Vol. 8, No.1., 3-4

θηρσκευτικού εθνικισμού, που συνδέεται με τη θρησκευτική και πολιτική κληρονομιά του βυζαντίου και συνδεόμενος με το κράτος- έθνος αναφέρεται στην βυζαντινή κοινοπολιτεία και την βυζαντινή κληρονομιά. Ο εθνικισμός είναι χαρακτηριστικό της ελληνικής πολιτικής κουλτούρας. Η ξενοφοβία και ο αντιδυτικισμός, είναι στοιχεία που συνδέονται με τον εθνικισμό και οφείλονται στην αντιφράγκικη στάση των βυζαντινών και της ορθόδοξης εκκλησίας. Επιπλέον δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι, η ελληνική ιστορία ταυτίζεται με τον Ελληνικό, εθνικό μύθο. Οι σημερινοί Έλληνες υπήκοοι, θεωρούνται απόγονοι των πολιτών, των αρχαίων ελληνικών πόλεων. Οι περισσότεροι Έλληνες βασίζονται στην ιστορία τους και θεωρούν ότι με αυτό τον τρόπο μπορούν να πορεύονται μέσα στους αιώνες χωρίς να κοπιήσουν, στηριζόμενοι στο γεγονός ότι “οι αρχαίοι έλληνες ήταν εκείνοι που έδωσαν τα φώτα στην ανθρωπότητα”.¹¹ Η ταύτιση της εκκλησίας και του έθνους, είναι πολύ συχνή και ταυτίζει την Ορθόδοξη Εκκλησία, με την οπτική του έθνους και της εθνικής ιστορίας δίνοντας στην εκκλησία ένα εθνικό και πατριωτικό ρόλο. Η εκκλησία της Ελλάδος, λειτούργησε και ως παράγων νομιμοποίησης της εκάστοτε πολιτικής εξουσίας (Μανιτάκης, 2000). Οι κυβερνήσεις που προέκυψαν από την μεταπολίτευση και μετά αναζήτησαν τρόπους αποδυνάμωσης των συντηρητικών προκατόχων τους, ενισχύοντας τον κοσμικό χαρακτήρα του κράτους. Η Εκκλησία συνδέθηκε με συγκεκριμένες, συντηρητικές πολιτικές παρατάξεις και αυτό από στοιχείο νομιμοφροσύνης εξελίχθηκε σε αντικείμενο κριτικής.¹²

Ο εθνικισμός, όπως προείπαμε συνδέεται με την ξενοφοβία που σημαίνει μια διαφορετική αντιμετώπιση των μειονοτήτων. Στην χώρα μας υπάρχουν μειονότητες όπως οι Σλαβομακεδόνες στην Β. Ελλάδα και κυρίως οι Μουσουλμάνοι της Β. Θράκης, που δεν έχουν το δικαίωμα να αυτοπροσδιοριστούν. Αυτές οι μειονότητες είναι πολίτες της Ελλάδας, αλλά η εθνικότητά τους και η κουλτούρα τους είναι Τουρκική. Παρόλα αυτά δεν μπορούσαν να αποκαλούνται Τούρκοι και δεν τους επιτρέπονταν να διατηρούν την κουλτούρα τους. Γι’ αυτό υπόκυπταν σε διακρίσεις οικονομικές και κοινωνικές από την τοπική άρχουσα τάξη και θεωρούνταν πολίτες δεύτερης κατηγορίας. Εξαιτίας αυτού του γεγονότος, ο Γιώργος Παπανδρέου κατά την διάρκεια της θητείας του ως υπουργός Εξωτερικών, θεωρούσε ότι πρέπει να δοθούν προνόμια στους μουσουλμάνους σπουδαστές, και σε πολίτες με

¹¹ Δεμερτζής Ν. (1995), Η ελληνική πολιτική κουλτούρα σήμερα, Εκδόσεις Οδυσσέας, Αθήνα, σελ.31-53

¹² Δρυγιαννάκης Κ., Σχέσεις μεταξύ Εκκλησίας και Ελληνικότητας, Δρυγιαννάκης Κωστής, [http:// www.eclass.uth.gr.pdf](http://www.eclass.uth.gr.pdf). σελ.6

διαφορετική εθνοτική και θρησκευτική κουλτούρα καθώς και να τους δοθεί η δυνατότητα, να σπουδάζουν στα ελληνικά πανεπιστήμια. Ο τρόπος που αντιμετωπίζουν τους μετανάστες οι συμπατριώτες μας, έπειτα από την μαζική μετανάστευση πληθυσμών από χώρες του πρώην ανατολικού μπλοκ (κυρίως από την Αλβανία), μας δείχνει ότι οι Έλληνες καταλήφθηκαν από ξενοφοβικές και ρατσιστικές συμπεριφορές, που πολλές φορές είναι ακραίες και οδηγούν σε εθνικισμό. Πολλοί είναι εκείνοι που φέρονται υποτιμητικά ή με μίσος απέναντι στους μετανάστες και καταλαμβάνονται από αρνητικές συμπεριφορές απέναντί τους.¹³ Οι πολίτες συχνά υιοθετούν αρνητικές συμπεριφορές απέναντί τους, εξαιτίας κάποιων αρνητικών φαινομένων που έχουν παρουσιαστεί από μετανάστες, όπως κλοπές ή βιασμούς γυναικών και ζητούν την απομάκρυνση τους από την χώρα, καθώς θεωρούν ότι δεν μπορούν να ενταχθούν στην ελληνική κοινωνία. Επιπλέον, η πολιτογράφηση των ξένων υπηκόων, δεν γίνεται με γρήγορους ρυθμούς ώστε να ενσωματωθούν οι ξένοι υπήκοοι στην χώρα και να αποκτήσουν δικαιώματα αλλά και υποχρεώσεις που θα τους κάνουν πιο υπεύθυνους πολίτες. Οι εκάστοτε κυβερνήσεις ασχολούνται κυρίως, με την αντιμετώπιση της συνεχούς εισόδου των παράνομων ξένων μεταναστών, είτε από τα βόρεια σύνορα της χώρας, είτε από την θάλασσα, οι οποίοι έχουν κατακλίσει την χώρα μας, εντείνοντας τα φαινόμενα ξενοφοβίας και δημιουργώντας έναν αμυντικό, ξενοφοβικό εθνικισμό. Η χώρα είναι όμηρος ιδεοληπτικών ανθρώπων, δέσμιων ιδεολογικού ναρκισσισμού. Είναι πεπεισμένοι ότι η Ευρώπη κι όλος ο υπόλοιπος κόσμος βαδίζουν σε λάθος κατεύθυνση, αυτό που ονομάζουν συλλήβδην «νεοφιλελευθερισμό», και που με άλλα λόγια σημαίνει απλώς την πραγματικότητα της επιβίωσης σε έναν δύσκολο, ανταγωνιστικό, «παγκοσμιοποιημένο» κόσμο ανοιχτών συνόρων.¹⁴

2.3 Ο λαϊκισμός

Η δεύτερη παράμετρος της Ελληνικής πολιτικής κουλτούρας είναι το φαινόμενο του λαϊκισμού. **Ο λαϊκισμός**, χαρακτήρισε τα τελευταία χρόνια την ελληνική κοινωνία και συνέβαλε στο να αυξηθούν τα σημαντικά οικονομικά της προβλήματα, γιατί παρασύρει την ανάπτυξη της διαφθοράς. *Για τον Ταγκίεφ(2013), ο λαϊκισμός είναι ‘πριν από όλα ένα πολεμικής φύσης πολιτικό ύφος, ικανό να μορφοποιεί διαφορετικά συμβολικά υλικά και να*

¹³ Birtek F. and Dragonas T. (2009), Citizenship and the Nation-State in Greece and Turkey, Routledge, 90-95

¹⁴ Παγουλάτος Γ. (2015), Το κούγκι της παιδείας, <http://www.kathimerini.gr>.

προσκολλάται σε διάφορους ιδεολογικούς τόπους παίρνοντας την πολιτική απόχρωση του τόπου υποδοχής. Ο λαϊκισμός λοιπόν έρχεται σε όσμωση με κάθε πολιτική ιδεολογία, και συγκροτείται ως αντιελιτιστική, «αντισυστημική», ρητορική που εγκωμιάζει το συναίσθημα, εκθειάζοντας τον «μέσο», τον «κοινό» τον «απλό» άνθρωπο, του πάντα αδιάφθору και «αγνού» λαού, ο οποίος αποτελεί το μόνιμο θύμα σκοτεινών σχεδίων που εξυφαίνουν οι ποικιλώνυμοι εχθροί του, το διεφθαρμένο κατεστημένο, η ολιγαρχία, η κομματοκρατία κλπ.¹⁵ Λέγοντας ότι ο λαϊκισμός είναι αντιελιτιστικός, εννοούμε ότι ο λαϊκισμός θεωρεί ότι οι ελίτ είναι εκείνες που, παρακάμπτουν τους θεσμούς και το κράτος δικαίου. Ο λαϊκισμός κινητοποιεί τον λαό ενάντια σε ένα πολιτικό, οικονομικό ή πολιτιστικό κατεστημένο, καθώς δέχεται ότι ο λαός έχει πάντα δίκιο ή είναι θύμα. Ο λαϊκιστής ηγέτης, σε περίπτωση σύγκρουσης με τα οργανωτικά στελέχη του, μπορεί να χρησιμοποιήσει τον πολιτικό λόγο με αρνητική χροιά, κάτι που συνήθως σημαίνει την κινητοποίηση των πολιτικών πλειοψηφιών, γύρω από ένα σύνολο απλών και πιθανώς ανειλικρινών συνθημάτων, αρκετά ελκυστικών από τις μάζες.¹⁶

Ο λαϊκισμός σημαίνει, απερίσκεπτη και αδίστακτη δημαγωγία. Οι πολιτικοί δίνουν υποσχέσεις που δεν μπορούν να διατηρηθούν, προσφέροντας λύσεις που δεν είναι ρεαλιστικές. Ο πολιτικός λόγος γίνεται γρήγορος και επιφανειακός με πολλά συνθήματα, και ο λαϊκιστής ηγέτης υπόσχεται λύσεις στα προβλήματα τα οποία θα λυθούν με μαγικό τρόπο, βασιζόμενος σε μια προσπάθεια επηρεασμού του συναισθήματος των πολιτών, οι οποίοι καταναλώνουν ιδέες, συνθήματα και γενικεύσεις. Ο λαός τυπικά διατηρεί την εξουσία καθώς ο λαϊκιστής ηγέτης δρα στο όνομα του λαού και αποφασίζει για το λαό, χωρίς την παρουσία του ίδιου του λαού. Ο λαϊκισμός συνδέεται με την κολακεία των αδυναμιών και ελαττωμάτων του λαού και την υιοθέτηση θέσεων και τάσεων που τον ευχαριστούν και απαντούν στο συναίσθημά του, χωρίς να τον ωφελούν ή που τον βλάπτουν μακροπρόθεσμα, με μοναδικό πάντα σκοπό την εξασφάλιση της ευνοιάς του.¹⁷ Σε αντίθεση, ο μη λαϊκιστής ηγέτης είναι εκείνος που παραδέχεται την πραγματικότητα ακόμα και όταν είναι δυσάρεστη και φανερώσει την αλήθεια στον λαό, χωρίς να προσπαθεί να τον εμπαίζει για να φανεί ευχάριστος. Η δικτατορία ήταν μια περίοδος που άνοιξε διάπλατα τις πόρτες της στον λαϊκισμό. Η δεκαετία του 1970 ήταν ευνοϊκή για την δημιουργία μιας κεντροαριστεράς,

¹⁵ Taguieff P. A. (2013), Ο Νέος Εθνικολαϊκισμός, Εκδόσεις Επίκεντρο, Αθήνα, σελ.9-10

¹⁶ Μουζέλης Ν. *et al* (1989), Λαϊκισμός και Πολιτική, Εκδόσεις Γνώση, Αθήνα, σελ.23-26

¹⁷ Mc Guigan J. (1991), Cultural Populism, <http://www.books.google.com>, 1-2

οπότε και αναδείχθηκε το ΠΑΣΟΚ του Ανδρέα Παπανδρέου. Ιδέες από τα σοσιαλιστικά κινήματα του Τρίτου κόσμου συνδυασμένες με λαϊκίστικες τακτικές και καινοτόμες ρητορικές, εκφρασμένες από ένα χαρισματικό ηγέτη, ήταν συστατικό της επιτυχίας του ΠΑΣΟΚ που χρησιμοποίησε λαϊκίστικη στρατηγική.¹⁸ Η έννοια «εθνικολαϊκισμός» προσπαθεί να εξηγήσει το φαινόμενο του ΠΑΣΟΚ σαν μια προσπάθεια άρνησης του εκσυγχρονισμού την δεκαετία του 1990 έως τις αρχές της δεκαετίας του 2000.¹⁹ Η έννοια του εθνικολαϊκισμού χρησιμοποιείται επίσης για να εξηγήσει την συνεργασία ΣΥΡΙΖΑ-ΑΝΕΛ.

2.4 Η διαφθορά

Το ζήτημα της διαφθοράς αποτελεί επιμέρους παράγραφο, που ανάγεται σε μείζον κεφάλαιο της ιδιοποίησης της πολιτικής. Ο Παγουλάτος (2003), χαρακτηρίζει την μεταπολεμική Ελλάδα ως ένα αδύναμο και ανολοκλήρωτο αναπτυξιακό κράτος, βασισμένο σε ένα κρατικά διευθυνόμενο τύπο πολιτικής, με προστατευμένη αγορά και μια κοινωνία πολιτών που παρουσιάζει πολλές αδυναμίες. Η αργοπορημένη της εκβιομηχάνιση και η εξάρτησή της από την ελληνική διασπορά και το ξένο κεφάλαιο σήμαιναν ότι το κράτος κάλυπτε ένα εσωτερικό κενό και γι'αυτό λάμβανε εκτεταμένες ρυθμίσεις, προστατευτικά μέτρα, μεταβιβάσεις και επιδοτήσεις. Με αυτό τον τρόπο και εξυπηρετούνταν ορισμένοι τομείς και συμφέροντα που πολλές φορές άγγιζαν τα όρια της διαφθοράς.²⁰ «Μπορούμε να θεωρήσουμε ως διαφθορά, εκείνη την συμπεριφορά που αποκλίνει από κανόνες, οι οποίοι καθιερώνουν αποδεκτά πρότυπα συμπεριφοράς. Η διαφθορά έχει ως σκοπό την απόκτηση ατομικού οφέλους σε βάρος συλλογικών αγαθών (δημόσιου συμφέροντος).²¹ Στο δημόσιο χώρο, υπάρχει σύγκρουση δημόσιου και ιδιωτικού συμφέροντος. Η διαφθορά ξεκινά με την αλληλεξάρτηση του κράτους και των ιδιωτών. Ο δημόσιος λειτουργός που έχει την δυνατότητα να ασκήσει κρατική εξουσία διανέμοντας ένα όφελος ή παρέχοντας μια υπηρεσία σε ιδιώτες είναι στόχος διαφθοράς. Η διαφθορά λαμβάνει χώρα όταν η άσκηση κρατικής

¹⁸ Featherstone K. (1994), Πολιτική στην Ελλάδα, η Πρόκληση του Εκσυγχρονισμού, Εκδόσεις Οδυσσέας, Αθήνα, σελ.53

¹⁹ Featherstone K. και Παπαδημητρίου Δ. (2010), Τα όρια του εξευρωπαϊσμού, Εκδόσεις Οκτώ, Αθήνα, σελ.90

²⁰ Featherstone K. και Παπαδημητρίου Δ. (2010), Τα όρια του εξευρωπαϊσμού, Εκδόσεις Οκτώ, Αθήνα, σελ.90

²¹ Κουτσούκης Κ. (1998), Παθολογία της Πολιτικής, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, σελ.29

εξουσίας συνδέεται με την πολιτική και το χρήμα ή δημιουργεί προϋποθέσεις για χρηματισμό. Όταν σε ένα τομέα απουσιάζει ο έλεγχος ή οι κυρώσεις, διευκολύνονται οι ύποπτες συναλλαγές.²² Η διαφθορά εκφράζεται και με πολιτικό πρόσωπο στις περιπτώσεις που ο πολιτικός ή τα κόμματα, δέχονται εντολές από τους πολίτες, οι οποίοι ορίζουν τον χρόνο και το περιεχόμενο της εντολής, ελέγχοντας τα στάδια υλοποίησης των εντολών και βεβαίως μπορεί ανά πάσα στιγμή οι πολίτες να ανακαλέσουν την εντολή για να εξαναγκάσουν τον πολιτικό να εναρμονισθεί με τη βούλησή τους.²³ Η διαφθορά είναι συνώνυμη με την δωροδοκία (όταν οι πολίτες ψηφίζουν τον πολιτικό ή το κόμμα για να αποκομίσουν κάποιο όφελος) και μπορεί να οριστεί σαν μια εκ προθέσεως δυσλειτουργία ή σαν παραμελημένο καθήκον ή σαν αδικαιολόγητη άσκηση εξουσίας. Εξαιτίας της διαφθοράς, στο πολιτικό σύστημα εμποδίζονται οι δομικές μεταρρυθμίσεις²⁴, καθώς η κοινωνική βούληση ή το κοινωνικό συμφέρον και ευημερία απουσιάζουν από τον σκοπό της πολιτικής. Τα κόμματα και τα πολιτικά τους στελέχη προσπαθούσαν να προσελκύσουν ψηφοφόρους μέσω προσωπικών πελατειακών σχέσεων. Όλες οι εξουσίες αρχίζουν και τελειώνουν στο πρόσωπο του αρχηγού του κόμματος και σε κάποια στελέχη προερχόμενα από τα προπολεμικά τζάκια, τα οποία ήλεγχαν εκτεταμένα δίκτυα προσωπικών ψηφοφόρων. Ο αρχηγός και τα πολιτικά στελέχη εξασφάλιζαν με αυτό τον τρόπο την επανεκλογή τους στο κοινοβούλιο.²⁵ Στην χώρα μας πολλές φορές, κάποιες κοινωνικές ομάδες ή μειονότητες προσπαθούν να κερδίζουν ιδιαίτερη μεταχείριση από τους κυβερνώντες αυξάνοντας την ύπαρξη της διαφθοράς. Η προσπάθεια των κυβερνώντων να προσφέρουν ειδική μεταχείριση σε μία μειοψηφία, δημιουργεί καταστάσεις ανισότητας και κοινωνικών αδικιών.²⁶

Βέβαια για την διαφθορά μιας χώρας, υπεύθυνο είναι και το εκπαιδευτικό της σύστημα. Άλλη αιτία της διαφθοράς είναι η έλλειψη πολιτικής βούλησης για μεταρρυθμίσεις, η αδιαφάνεια στο κομματικό σύστημα και η αναποτελεσματικότητα του φορολογικού συστήματος. Η πολιτική διαφθορά δημιουργεί κοινωνική αδικία, καθώς αυξάνει τις ανισότητες εκείνων που έχουν μεγαλύτερη πρόσβαση στο πολιτικό σύστημα. Η πολιτική διαφθορά συνδέεται με την

²² Τσουδερού Β. (1998), Κράτος και διαφθορά, Εκδόσεις Σιδέρης, Αθήνα, σελ.15-18

²³ Κοντογιώργος Γ., Διαφθορά και Πολιτικό σύστημα, <http://www.myriobyblos.gr>.

²⁴ Brooks R. (1909), the Nature of Political Corruption, The Academy of Political Science, σελ.4

²⁵ Αλεξιάκης Μ. (2010), Ειδικά Θέματα Ευρωπαϊκού Πολιτισμού, κεφ.4 σελ.102. <http://www.eapforums.gr>.

²⁶ Mitsopoulos M. and Pelagidis T. (2011), Understanding the Crisis in Greece, Palgrave macmillan,34-35

οικονομική ανάπτυξη καθώς είναι αρνητικά συσχετισμένη με αυτήν. Δηλαδή η πολιτική διαφθορά, αυξάνεται όταν η οικονομική ανάπτυξη δεν είναι μεγάλη. Επιπλέον η διαφθορά μειώνεται όσο αυξάνεται ο εκδημοκρατισμός μιας χώρας.²⁷ Από τη δεκαετία του 1990, η διαφθορά έχει προσελκύσει όλο και περισσότερο την προσοχή των μέσων ενημέρωσης, έχει γίνει ένα ζήτημα δημόσιου ενδιαφέροντος, και προκάλεσε πολιτικές παρεμβάσεις, στην χώρα μας. Η διαφθορά ενισχύει την ανηθικότητα και δημιουργεί την κουλτούρα της διαφθοράς, καθώς επηρεάζει αρνητικά την οικονομική ανάπτυξη. Σήμερα έχει δημιουργηθεί ένα πλαίσιο μιας συνολικής κίνησης, στην οποία συμμετέχουν σημαντικοί διεθνείς οργανισμοί που δρουν κατά της διαφθοράς, καθώς και χώρες που έχουν πληγεί σε όλο τον κόσμο από την διαφθορά. Στην Ελλάδα έχει αρχίσει να γίνεται έλεγχος για την διαφθορά σε όλους τους τομείς της δημόσιας ζωής, για την διαφθορά των βουλευτών, των δημοσίων υπαλλήλων και των αστυνομικών. Υπήρχαν πολλές περιπτώσεις υπεξαίρεσης δημόσιων χρημάτων από δημοσίους υπαλλήλους, που έπλητταν την οικονομία και το κύρος της χώρας και έκαναν κατασπατάληση του δημόσιου χρήματος. Σε άλλες περιπτώσεις, συνάπτονταν συμβάσεις δημόσιων έργων, για τις οποίες εμφανίστηκαν ζητήματα διαφθοράς και παράνομες δραστηριότητες. Παρατηρήθηκαν επίσης, φαινόμενα τέτοια, σε ζητήματα παράνομης πολιτογράφησης αλλοδαπών, που εξυπηρετούσαν πολιτικά συμφέροντα στις εκλογικές διαδικασίες. Τέλος υπήρξαν ΜΚΟ που χρηματοδοτούνταν από το δημόσιο και εξυπηρετούσαν παράνομες δραστηριότητες. Οι χρηματοδοτήσεις εκταμιεύονταν παράνομα, καθώς οι συγκεκριμένες ΜΚΟ δεν πληρούσαν τις αναγκαίες προϋποθέσεις.²⁸

2.5 Ο ρόλος των ΜΜΕ

Πολύ σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη και διατήρηση της διαφθοράς παίζει και ο **ρόλος των ΜΜΕ**. Μεγάλοι επιχειρηματικοί και οικονομικοί παράγοντες μέσω της κατοχής ΜΜΕ σε συνδυασμό με την καχεκτική ανάπτυξη ανεξάρτητων εποπτικών αρχών, ασκούν μία άνευ προηγουμένου επιρροή στα ΜΜΕ στην διαμόρφωση κοινής γνώμης, χωρίς να λογοδοτούν στο κοινό στο οποίο απευθύνονται, με αποτέλεσμα να το αποπροσανατολίζουν και να

²⁷ Lambropoulou E. and Iosifidis T. (2008), Corruption in Greece or Corruption of Greece? Discussion Paper Series No23, 4-7

²⁸ Lambropoulou E. (2007), The public discourse on corruption in Greece, Internet Journal of Criminology, σελ. 1-14

προσπαθούν να εξυπηρετούν συμφέροντα πολιτικών ή επιχειρηματιών, χωρίς να ενδιαφέρονται για τα συμφέροντα των πολιτών.

Όσο για το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης, που ιδρύθηκε με τον Ν.1866/1989 για να εποπτεύσει το πεδίο των ΜΜΕ, στην αρχή παρέμεινε ανενεργό. Σταδιακά άλλαξε σύνθεση με νέους νόμους ώστε να μπορεί η τηλεόραση και η ραδιοφωνία να ελέγχεται από το κράτος (ουσιαστικά όμως από το κυβερνών κόμμα), αλλά και πάλι το έργο του είναι δύσκολο καθώς έχει να αντιμετωπίσει πολλά συμφέροντα σε ένα άναρχο τοπίο.²⁹ Τα ελληνικά ΜΜΕ, δεν ανταποκρίθηκαν τις τελευταίες δεκαετίες στο καθήκον τους για έλεγχο του κράτους και της εξουσίας. Συμμετείχαν στο παιχνίδι της διαφθοράς και συνέβαλαν στην καταστροφή του κοινωνικού ιστού της χώρας, καθώς οι δημοσιογράφοι δεν επιτελούσαν τον ρόλο τους. Η αριθμός των ΜΜΕ στην Ελλάδα είναι ο μεγαλύτερος σε όλη την Ευρώπη. Εάν, όμως, κοιτάξει κανείς προσεχτικά, διαπιστώνει ότι σχεδόν κανένα μέσο δεν έχει κέρδος. Όλα τα ΜΜΕ παρουσίαζαν ζημιές, αλλά αυτό ήταν εφικτό όταν οι ιδιοκτήτες των ΜΜΕ έχουν κέρδη άλλης μορφής. Αυτό συμβαίνει όταν οι τηλεοπτικοί σταθμοί ή οι εφημερίδες ασκούν πολιτική επιρροή ή κάνουν εκδουλεύσεις ασκώντας προπαγάνδα υπέρ μιας κυβέρνησης ή ενός κόμματος, χωρίς να αποκαλύπτουν την αλήθεια για το τι συμβαίνει στην χώρα. Τα ελληνικά ΜΜΕ χειραγωγούνται από το κράτος και τα πολιτικά κόμματα ή τους οικονομικούς ομίλους. Εγκλωβισμένα μεταξύ δύο εξουσιών, πολιτικής και οικονομικής, τα ελληνικά ΜΜΕ έγιναν μέρος του συστήματος, της διαπλοκής και διαφθοράς. Άλλωστε και η δημοσιογραφία ως επάγγελμα, είναι επιρρεπής στη διαφθορά και στο πελατειακό σύστημα, καθώς συγχωνεύεται με άλλες κοινωνικές λογικές, όπως εκείνες των πολιτικών κομμάτων και των προνομίων.³⁰

Συχνά οι κυβερνήσεις και οι μεγάλοι μεγιστάνες των μέσων ενημέρωσης περιφρονούν τους νόμους που σχετίζονται με τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Η αλληλεπίδραση μεταξύ μεγάλων μεγιστάνων των μέσων ενημέρωσης και των κυβερνητικών αξιωματούχων, αποτελούν δείγματα διαφθοράς στην χώρα και το γεγονός της άνισης επιβολής του νόμου, είναι σήμα κατατεθέν του ελληνικού συστήματος των μέσων ενημέρωσης για δεκαετίες. Μεγάλες προσωπικότητες του επιχειρηματικού κόσμου, στις διαπραγματεύσεις τους με τους πολιτικούς, συχνά απειλούσαν ‘‘να ανοίξουν’’ μια εφημερίδα με αρνητικό λόγο, απέναντι

²⁹ Παπαθανασόπουλος Σ. (2004), Πολιτική και ΜΜΕ, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα, σελ.65

³⁰ Strimmater K. (2010), Η διαπλοκή και οι ευθύνες των ΜΜΕ για την ελληνική κρίση, <http://www.tvxs.gr>.

στον πολιτικό ή στο κόμμα που εκπροσωπεί, εάν δεν λάμβαναν ένα μεγάλο συμβόλαιο υπέρ τους. Πολλά μέσα μαζικής ενημέρωσης και πολλοί επιστήμονες ή δημοσιογράφοι έχουν περιγράψει την επικρατούσα κουλτούρα των μέσων ενημέρωσης στην Ελλάδα ως κουλτούρα πελατειακών σχέσεων, χρησιμοποιώντας τα ως εργαλείο εκβιασμού και εκμετάλλευσης.³¹

Η ελληνική πολιτική κουλτούρα προσδιορίζεται και από ένα σύστημα “κομματοκρατίας”.

2.6 Κομματοκρατία

Με τον όρο “κομματοκρατία” εννοούμε την τάση των κομμάτων να διεισδύουν στους θεσμούς της κοινωνίας, αυτών των χώρων υποσκάπτοντάς τους.” Η κομματοκρατία μέσω της άκρατης κομματικοποίησης, τις αυτόνομες λογικές και αξίες που προβάλλει το κόμμα, ως τη συνισταμένη πάνω στην οποία αρθρώνεται η σχέση του ιδιώτη - πολίτη με την πολιτική, σε ένα περιβάλλον όπου η κοινωνία δεν αναγνωρίζεται ως θεσμική παράμετρος της πολιτείας και η πολιτική συγκροτείται με όρους κυριαρχίας. Το σύστημα αυτό, όπου ο σκοπός του κόμματος μεταλλάσσεται σε σκοπό της πολιτικής (του κράτους), αποκαλύπτει κατά τρόπο διαυγή τις πηγές της διαπλοκής και συνακόλουθα της διαφθοράς. Οι κομματικοί αυτοί παράγοντες, αντιδρούν στην δημιουργία θεσμών και μηχανισμών εξωκομματικού ελέγχου.

Κομματοκρατία επικρατεί σε όλες τις εκφάνσεις της ζωής, στα επαγγέλματα, στο πανεπιστήμιο, στα σπορ, στην τέχνη κλπ , και με το ρουσφέτι και την ψηφοθηρία εμποδίζει την ανάπτυξη μίας κοινωνίας. Η καταπολέμηση της κομματοκρατίας, απαιτεί την ενδυνάμωση της κοινωνίας των πολιτών, ώστε να μην είναι ευάλωτη σε τέτοια φαινόμενα.³²

Το φαινόμενο της κομματοκρατίας υπήρξε από την εποχή του Όθωνα, με την γέννηση του νεοσύστατου κράτους. Το κράτος που δημιουργήθηκε λειτούργησε ως θεσμός ελέγχου της ελληνικής κοινωνίας, όταν πήρε στα χέρια του το πολιτικό σύστημα. Ο πολίτης έθετε το πρόβλημά του στο κόμμα ή στον πολιτικό σε προσωπικό επίπεδο. Η σχέση των πολιτών με τα κόμματα ή τους πολιτικούς ήταν πλέον άνιση, καθόσον συνδιαλέγονταν σε προσωπικό

³¹ Nevradakis M. (2014), Corruption, Clientelism, and Censorship in Greece’s Media Landscape, <http://www.truth-out.org>.

³² Μουζέλης Ν. (2005), Η εμπλοκή των μεταρρυθμίσεων στην Ελλάδα, Εκδόσεις Παπαζήση, σελ.17-25

επίπεδο και όχι στο πλαίσιο της πολιτείας.³³ Με αυτό τον τρόπο, αυξάνονταν τα φαινόμενα διαπλοκής και διαφθοράς. Αυτό υποδηλώνει ότι, διατηρώντας το σύστημα, κάθε μέτρο για την εξάλειψή τους, δεν μπορούσε παρά να έχει απλώς επιδιορθωτικό χαρακτήρα, ενώ η ουσιαστική τους κατάργηση παραπέμπει πιθανόν σε άλλες κοινωνίες. Τα πολιτικά κόμματα θέλουν τον εξευρωπαϊσμό της χώρας τόσο, όσο δεν απειλείται ο έλεγχος που ασκούν πάνω στο κράτος και την εξουσία τους. Θέλουν την αλλαγή του κοινωνικο-οικονομικού συστήματος, αλλά μόνο στο βαθμό που εξυπηρετεί τις πελατειακές τους δραστηριότητες. Τα πολιτικά κόμματα υποφέρουν από τις επιπτώσεις της εξατομίκευσης των κοινωνικών και πολιτικών προτιμήσεων, καθώς και από μια γενικότερη απροθυμία να βασιστούν στις υπάρχουσες θεσμικές δομές, αρθρώνοντας συγκεκριμένες απαιτήσεις και επιδίδονται στο κυνήγι νέων μελών.

Όμως καθώς η κομματική πολιτική έχει διαβρωθεί, οι πολίτες τελευταία, δείχνουν λιγότερο διατεθειμένοι να αφιερώσουν το χρόνο και την ενέργεια που απαιτείται συχνά από την ενεργό ένταξη σε κόμμα. Οι πολίτες και κυρίως οι νέοι αδιαφορούν για τα πολιτικά δρώμενα, καθώς βλέπουν την διαφθορά στην πολιτική ζωή του τόπου και την διαφθορά των κομμάτων.³⁴

Η κομματοκρατία, ευνοεί και **τις πελατειακές σχέσεις**. Με τον όρο πελατειακές σχέσεις εννοούμε ότι η σχέση ‘‘πάτρωνα’’- πελάτη είναι δυαδική και προσωπική. Είναι η προσωπική εκδούλευση που παρέχεται με αντάλλαγμα την προσωπική νομιμοφροσύνη του πελάτη. Ο πάτρωνας πάντα είναι πιο ισχυρός, ενώ αντίθετα στην σχέση μεταξύ των πολιτικών με μια ομάδα συμφερόντων, δεν είναι σαφές ποιος είναι πιο ισχυρός. Οι ομάδες συμφερόντων ασκούν πίεση στους πολιτικούς για να κερδίσουν ευνοϊκές ρυθμίσεις ανάλογα με τα συμφέροντά τους και οι πολιτικοί συχνά εξυπηρετούν αυτές τις ομάδες για να επιτύχουν την εκλογική τους επιρροή ή για να κατευνάσουν αυτή την ομάδα. Οι πολιτικοί τηρούν ειδική φορολογική, εργασιακή ή ασφαλιστική μεταχείριση, γι’ αυτές τις κοινωνικές ομάδες. Πολλές ήταν οι συνδικαλιστικές οργανώσεις που προσπαθούσαν να επιτύχουν προνομιακές ρυθμίσεις για ορισμένες επαγγελματικές κατηγορίες (δικηγόροι, γιατροί, μηχανικοί). Όταν μια κοινωνική ομάδα μπορεί να επιβάλλει τα συμφέροντά της για να πετύχει προνομιακή

³³ Κοντογιώργης Γ. (2012), Κομματοκρατία και δυναστικό κράτος, Εκδόσεις Πατάκης, Αθήνα, σελ.76-78

³⁴ Mair P. and Van Biezen I.(2001), Party Membership in Twenty European Democracies,1980-2000, Sage Publications, 13-14

μεταχείριση απέναντι στην κοινωνία, τότε οι πολιτικοί γίνονται δέσμιοι μιας κατάστασης που είτε οι ίδιοι ή οι προκάτοχοί τους δημιούργησαν.³⁵ Οι πελατειακές σχέσεις από την μεταπολίτευση και μετά πήραν γραφειοκρατική μορφή, δηλαδή οργανώθηκαν εκ των άνω από τους κομματικούς μηχανισμούς και η ελληνική κοινωνία παρουσίαζε αδυναμία στο να αντισταθεί στις πιέσεις του κρατικού μηχανισμού και των πολιτικών κομμάτων καθώς βλέπουμε τη διαχρονική συμμετοχή των μαζών στην πολιτική μέσω των προσωπικών πελατειακών δεσμών που είχαν συνάψει ψηφοφόροι και νοικοκυριά με κομματάρχες και κόμματα.³⁶

2.7 Οικογενειοκρατία

Άλλο χαρακτηριστικό είναι η **οικογενειοκρατία**. Η οικογενειοκρατία φανερώνει ένα έλλειμμα δημοκρατίας, εφόσον οικογένειες πολιτικών εξασφαλίζουν προνομιακή θέση στον πολιτικό ανταγωνισμό και αναπαράγονται. Η πολιτική κομματική κουλτούρα που ονομάζεται και παλαιοκομματισμός, καθορίζεται από σχέσεις πολιτικού – πελάτη (ψηφοφόρου) και δημιούργησε καλλιέργεια προσωπικών σχέσεων και επαφών, έναντι των κομμάτων τους, μεταβίβαση της προσωπικής πελατείας με κληρονομίες και κληροδοσίες και μεταβίβαση της πολιτικής έδρας από πατέρα σε τέκνο, και το σπουδαιότερο με εξαργύρωση της λαϊκής ψήφου για κάποιο ‘ρουσφέτι’ που οφειλόταν στο πελατειακό σύστημα αλλά και συγχρόνως το ενίσχυε. Με αυτό τον τρόπο έχουμε την είσοδο των μαζών στην πολιτική όχι αυτόνομα και ανεξάρτητα αλλά με έναν εξαρτημένο τρόπο που διαίωνιζε τις πελατειακές σχέσεις.³⁷

Η πολιτική πελατεία μεταφέρονταν από τον πατέρα στα παιδιά και οι γιοί και κόρες έμπαιναν στην πολιτική, και κατείχαν πολιτικές θέσεις είτε το άξιζαν, είτε όχι, χωρίς πολιτική πείρα παίρνοντας αποφάσεις που πολλές φορές μπορεί να ήταν αντίθετες προς τα συμφέροντα του λαού. Αυτοί οι άνθρωποι που ήταν γνωστά ονόματα στην πολιτική και τα παιδιά τους έμπαιναν στον χώρο και εκλέγονταν βουλευτές λόγω του ονόματός τους, έπαιρναν αξιώματα

³⁵ Ιορδάνογλου Χ. (2013), Κράτος και Ομάδες συμφερόντων. Μια κριτική της παραδεδεγμένης σοφίας. Εκδόσεις Πόλις, σελ.18-22

³⁶ Σωτηρόπουλος Δ. (2004), Η άγνωστη κοινωνία των πολιτών στην Ελλάδα: Ατροφική ή αφανής, Εκδόσεις Ποταμός, σελ.125-128

³⁷ Αλεξιάκης Μ. (2010), Ειδικά Θέματα Ευρωπαϊκού Πολιτισμού, κεφ.4 σελ.103, http://www.eap_forums.gr.

και απέβαιναν να είναι πολιτική αυθεντία της κρατικής εξουσίας. Με αυτό τον τρόπο δημιουργείται ομηρεία των πολιτών, η οποία αποτελεί απόρροια της μη αντιπροσωπευτικής θωράκισης της πολιτικής εξουσίας, έναντι των κατόχων οικονομικής, κοινωνικής και επικοινωνιακής ισχύος.

«Η οικογενειοκρατία είναι ίσως το πιο χαρακτηριστικό σύμπτωμα της γενικότερης νόσου του πολιτικού μας συστήματος» σημειώνει ο καθηγητής του Συνταγματικού Δικαίου του ΑΠΘ Κώστας Χρυσόγονος³⁸.

2.8 Κρατισμός

Το επόμενο χαρακτηριστικό είναι ο **κρατισμός** στην Ελλάδα και η κρατικά διευθυνόμενη πολιτική. Ο Παγουλάτος (2003), μιλάει για ένα «κρατικά διευθυνόμενο τύπο πολιτικής» με μια προστατευμένη αγορά και μια κοινωνία πολιτών που προσδοκά όλες τις παροχές από το κράτος. Το γεγονός ότι η εκβιομηχάνιση στην χώρα μας έγινε με πολύ αργούς ρυθμούς, και η εξάρτησή της από την ελληνική διασπορά και την ξένη οικονομική βοήθεια, δημιούργησαν μια υποανάπτυκτη μορφή καπιταλισμού, που έδωσε την δυνατότητα στο κράτος να ασκεί μεγάλο παρεμβατισμό στην ελληνική κοινωνία, μέσω προστατευτικών μέτρων, ρυθμίσεων και επιδοτήσεων. Αυτή η επιρροή του κράτους σύμφωνα με τον Τσούκαλη (1997), δημιούργησε ένα στενά πελατειακό σύστημα το οποίο είναι ακριβώς προορισμένο να το υπηρετεί.³⁹ Ο ισοπεδωτικός εξισοτισμός της κουλτούρας και ο ρόλος του κράτους συνδέονται στενά. Η κατάρρευση της τάξης, του νόμου και η διάχυτη ανασφάλεια των πολιτών, δημιούργησαν την πεποίθηση ότι το κράτος είναι πηγή όλων των δικαιωμάτων και εξουσιών, που προστατεύει τους αδύνατους και φτωχότερους κοινωνικά πολίτες έναντι των δυνατών.⁴⁰ Το κράτος συχνά παρέχει πολλά, κοινωνικά επιδόματα στους πολίτες, δημιουργώντας ένα μοντέλο κοινωνικής πρόνοιας, αυξάνοντας με αυτό τον τρόπο τις κοινωνικές δαπάνες και ταυτόχρονα αύξαναν τον κρατισμό στην χώρα μας.⁴¹

³⁸ Παπασταθοπούλου Χ. και Δέδε Μ. (2009), Οικογενειακή υπόθεση ..., <http://www.enet.gr>

³⁹ Featherstone Κ. και Παπαδημητρίου Δ. (2010), Τα όρια του εξευρωπαϊσμού, Εκδόσεις Οκτώ, Αθήνα, σελ.90

⁴⁰ Διαμαντούρος Ν. (2000), Πολιτισμικός dualismός και πολιτική αλλαγή, Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, Αθήνα, σελ.50

⁴¹ Social Protection in Greece at a Crossroads? (2013), European Societies, 599-600

2.9 Φοροδιαφυγή

Τέλος η φοροδιαφυγή στην Ελλάδα, εκτός του ότι είναι μια πηγή πλουτισμού, εκλαμβάνεται από τους περισσότερους πολίτες ως μια γενικευμένη, κοινωνικά αποδεκτή πρακτική. Είναι ένα πολύπλοκο και πολυσύνθετο φαινόμενο, με οικονομικές, πολιτικές και κοινωνικές προεκτάσεις.

Το κράτος ως πολιτικός εγγυητής της κοινωνικής συνοχής, αντί να φροντίζει για το συμφέρον όλων των πολιτών προσπαθεί συνεχώς να προωθήσει τα επιμέρους συμφέροντα, δηλαδή ικανοποιεί κατά προτεραιότητα τα πιο ισχυρά ή καλύτερα οργανωμένα συμφέροντα. Η φοροδιαφυγή προκαλεί ανισότητα η οποία αυξάνεται, και το φορολογικό σύστημα γίνεται λιγότερο προοδευτικό, ικανοποιώντας κατά προτεραιότητα τα πιο ισχυρά ή καλύτερα οργανωμένα συμφέροντα. Επίσης υπάρχουν πολλοί φορολογούμενοι που δεν συμμορφώνονται με τις φορολογικές τους υποχρεώσεις, δηλώνοντας μηδενικά εισοδήματα. Η φοροδιαφυγή δηλαδή στην Ελλάδα αυξάνει την ανισότητα και την φτώχεια, ενώ προκαλεί σημαντική απώλεια φορολογικών εσόδων.⁴² Κατά την διάρκεια ελέγχου των φορολογικών δηλώσεων οι φορολογικές αρχές συναντούν δυσκολίες στο να ελέγξουν την ειλικρίνεια των δηλώσεων, δεδομένου ότι δεν είναι πάντα γνωστή η περιουσιακή κατάσταση των φορολογούμενων για να δουν εάν αυτή συμβιβάζεται με τα δηλούμενα εισοδήματα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι ότι στην χώρα μας οι μισθωτοί, δηλώνουν μεγαλύτερα εισοδήματα από τους άλλους φορολογούμενους έμπορους, βιομήχανους, βιοτέχνες ή ελεύθερους επαγγελματίες ή τους ιδιοκτήτες και μετόχους των μεγάλων επιχειρήσεων. Εάν δεν διευρυνθεί η φορολογική βάση, οι μισθωτοί θα συνεχίσουν να αποτελούν τους πιο πλούσιους Έλληνες.⁴³ Η φοροδιαφυγή στην Ελλάδα αναδεικνύει τη σχέση που υπάρχει ανάμεσα στο κράτος και στους πολίτες του, μια σχέση που όχι μόνο δεν είναι καλή, αλλά είναι εχθρική. Εντοπίζεται μια έλλειψη εμπιστοσύνης που εκδηλώνεται με διάφορες μορφές ενώ κανείς δεν είναι διατεθειμένος να αποκαταστήσει αυτή τη σχέση. Οι Έλληνες πολιτικοί, ανεξαρτήτως ιδεολογίας και πολιτικής παράταξης, φροντίζουν επί δεκαετίες να μην θιγούν τα προνόμιά τους, με νομοθετήματα που τους απαλλάσσουν από κάθε είδους αδικήματα, είτε

⁴² Matsaganis M. *et al* (2012), The Crisis and tax evasion in Greece: What are the distributional implications, CESifo Forum, 26-32

⁴³ Κανελλόπουλος Κ. *et al* (1995), Παραοικονομία και Φοροδιαφυγή, Μελετητική Ομάδα ΚΕΠΕ Εκθέσεις 15, Αθήνα, σελ. 106-108

πολιτικά είτε οικονομικά. Οι απλοί πολίτες, βλέποντας αυτήν την κατάσταση ατιμωρησίας, καταφεύγουν σε παράνομες μεθοδεύσεις για να επωφεληθούν όσο είναι δυνατόν περισσότερο. Καταλαβαίνουμε λοιπόν ότι, και οι πολίτες και οι πολιτικοί προσπαθούν να «αρμέγουν» το κράτος.⁴⁴

2.10 Ανακεφαλαίωση

Όλα τα παραπάνω χαρακτηριστικά προσδιορίζουν την ελληνική πολιτική κουλτούρα, την συνθέτουν και την διαμορφώνουν, προκαλώντας στην ελληνική πραγματικότητα πολλές παθογένειες, και αρνητικές συμπεριφορές, ανισότητες, στασιμότητα και χαρακτηρίζουν μια χώρα στην οποία το κράτος δικαίου είναι ελλιπές. Με αυτό τον τρόπο, δημιουργείται επιτακτική η ανάγκη αλλαγών και μεταρρυθμίσεων.

⁴⁴ Featherstone K. και Παπαδημητρίου Δ. (2010), Τα όρια του εξευρωπαϊσμού, Εκδόσεις Οκτώ, σελ.100

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΟΙ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ

3.1 Εισαγωγή

Στο προηγούμενο κεφάλαιο εξετάσαμε τα χαρακτηριστικά που προσδιόρισαν την Ελληνική πολιτική κουλτούρα και της έδωσαν την σημερινή της μορφή. Αυτά τα συστατικά της πολιτικής κουλτούρας, οι πολιτικές και κοινωνικές στάσεις και αντιλήψεις, δημιούργησαν παθογένειες στην Ελληνική κοινωνία. Γι' αυτό το λόγο, στην χώρα μας θα πρέπει να λάβουν χώρα κοινωνικές και οικονομικές μεταρρυθμίσεις, για την αντιμετώπιση των παθογενειών και την βελτίωση της δημόσιας ζωής, οι οποίες δυστυχώς δεν είναι εύκολες. Είναι δύσκολο να επιτευχθούν αλλαγές νοοτροπιών και στάσεων που είναι εφαρμοσμένες επί δεκαετίες και έχουν μεγαλώσει με αυτές, πολλές γενεές και πολίτες.

3.2 Οι Μεταρρυθμίσεις, ορισμός και διαστάσεις των μεταρρυθμίσεων

Τι όμως εννοούμε με τον όρο Μεταρρυθμίσεις; Μεταρρυθμίσεις εννοούμε τις σχεδιασμένες παρεμβάσεις μιας εξουσίας (κεντρικής ή περιφερειακής κυβέρνησης), προκειμένου να αντιμετωπιστούν μεγάλα κοινωνικά και οικονομικά προβλήματα (σε θέματα όπως ανεργία, πληθωρισμός, παιδεία, υγεία, φορολογία κτλ).⁴⁵ Με τις μεταρρυθμίσεις(και το συνώνυμό τους διαθρωτικές προσαρμογές), λαμβάνουν χώρα, ριζικές αλλαγές σε θεσμούς και μέσα πολιτικής, οι οποίες κάνουν το σύστημα να λειτουργεί διαφορετικά, καθώς είναι μεταβολές που πηγαινούν βαθύτερα και λειτουργούν έπειτα από κάποιο σχέδιο.⁴⁶ Συνήθως έχουν σκοπό την βελτίωση της οικονομικής αποτελεσματικότητας, επιφέροντας καλύτερη χρήση των

⁴⁵ Παπούλιας Δ. και Τσούκας Χ. (1998), Κατευθύνσεις για την Μεταρρύθμιση του κράτους Αθήνα, Εκδόσεις Καστανιώτης, Αθήνα, σελ.26-30

⁴⁶ Μουζέλης Ν. και Καζάκος Π. (2005), Η εμπλοκή των μεταρρυθμίσεων στην Ελλάδα, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, σελ.38

διαθέσιμων πόρων και με αυτό τον τρόπο αύξηση του πλούτου, καθώς ο ορίζοντάς τους είναι μακροπρόθεσμος. Μια καλά σχεδιασμένη μεταρρυθμιστική στρατηγική στηρίζεται στην διαθέσιμη γνώση, αλλά και στις εμπειρίες άλλων χωρών που εφάρμοσαν και πέτυχαν θετικά αποτελέσματα και έχουν ως σκοπό την ενδυνάμωση των αγορών και την αύξηση του ανταγωνισμού.⁴⁷

Οι μεταρρυθμίσεις είναι περισσότερο ή λιγότερο συστηματικές, ανάλογα με το αν οι στόχοι που τίθενται στην κοινωνία είναι σαφείς, εάν υπάρχουν διαθέσιμοι ανθρώπινοι και οικονομικοί πόροι για την εφαρμογή τους, εάν οι κοινωνικές ομάδες στις οποίες εφαρμόζονται είναι σύμφωνες με αυτές, εάν υπάρχει εξειδικευμένο προσωπικό για επίλυση των προβλημάτων, μηχανισμοί διορθωτικής επέμβασης και δυναμικές στρατηγικές. Οι μεταρρυθμίσεις κινούνται σε δύο κατευθύνσεις: α) στη διάσταση της σύγκρουσης που προκαλεί την μεταρρύθμιση, η οποία μπορεί να είναι μικρή ή μεγάλη ανάλογα με το μέγεθος της σύγκρουσης και β) στη διάσταση της πολυπλοκότητας εξαιτίας των ασαφειών και δυσχερειών στα προβλήματα μιας κοινωνίας, που εμποδίζουν αυτές τις μεταρρυθμίσεις.⁴⁸

Η προσπάθεια για μεταρρυθμίσεις στην οικονομική και κοινωνική πολιτική, αναφέρεται ειδικότερα σε ιδιωτικοποιήσεις, στην απελευθέρωση των αγορών, αγαθών, υπηρεσιών, κεφαλαίου και εργασίας, στον περιορισμό του ρόλου του κράτους, στην ίδρυση ανεξάρτητων αρχών για τη ρύθμιση ορισμένων αγορών όπου υπάρχουν μονοπώλια (ύδρευση πόλεων) ή ισχυρές ολιγοπωλιακές τάσεις (τηλεπικοινωνίες), στην βιώσιμη κοινωνική πολιτική κ.α. Όλα τα παραπάνω συνιστούν ένα είδος περάσματος από το παραδοσιακό κράτος, στο ρυθμιστικό κράτος. Το παραδοσιακό μοντέλο συνδυάζει την κρατική μονοπωλιακή ιδιοκτησία με την εποπτεία από την ίδια την κρατική διοίκηση. Το ρυθμιστικό κράτος συνδυάζει την ιδιωτικοποίηση, τον ανταγωνισμό, με την εποπτεία των αγορών από ανεξάρτητες αρχές και προϋποθέτει ότι το κράτος δεν θα φορτώνεται στο μέλλον με χρέη. Πίσω από αυτές τις μεταρρυθμιστικές τάσεις κρύβεται η πεποίθηση ότι το κράτος ή η πολιτική, απέτυχαν όχι εξαιτίας άγνοιας ή ανικανότητας, αλλά γιατί εμφανίζουν χαρακτηριστικά που οδηγούν σε

⁴⁷ Καζάκος Π. (2010), Από τον ατελή εκσυγχρονισμό στην κρίση, Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, σελ.21-25

⁴⁸ Παπούλιας Δ. και Τσούκας Χ. (1998), Κατευθύνσεις για την Μεταρρύθμιση του κράτους, Εκδόσεις Καστανιώτης, Αθήνα, σελ.26-30

αποτυχίες του κράτους.⁴⁹ Ένας άλλος λόγος που η χώρα απαιτεί μεταρρυθμίσεις, είναι εξαιτίας των τεράστιων δημοσίων δαπανών και της δημοσιονομικής πολιτικής που εφάρμοσαν όλες οι κυβερνήσεις με κύριο χαρακτηριστικό την αύξηση αυτών των δαπανών, ξεπερνώντας κατά πολύ την αύξηση των δημοσίων εσόδων. Το ΠΑΣΟΚ παρέλαβε την διακυβέρνηση από την ΝΔ το 1981, η οποία είχε συμβάλει από την μεριά της στην ταχεία άνοδο των δημοσίων δαπανών και αύξησε το σύνολο των δημοσίων δαπανών της Ελλάδας, σε ποσοστό του ΑΕΠ έναντι των εσόδων της χώρας. Αξίζει να σημειωθεί ότι αυτή η τάση της αύξησης των δαπανών σε σχέση με τα έσοδα, εκδηλώθηκε και σε άλλες χώρες της Νότιας Ευρώπης, στην Ελλάδα όμως η διαφορά της αύξησης των δαπανών έναντι των εσόδων ως ποσοστών του ΑΕΠ υπήρξε πολύ πιο έντονη. Οι λόγοι αύξησης των δαπανών ήταν εξαιτίας της αύξησης των μισθών και συντάξεων των δημοσίων υπαλλήλων, της αύξησης των κοινωνικών δαπανών, (ασθένεια, πρόνοια, ανεργία) και εξαιτίας του συνολικού ελλείμματος των ΔΕΚΟ. Η αύξηση αυτών των δαπανών δεν είναι πολλές φορές δικαιολογημένη, καθώς υπήρχε συχνά κατασπατάληση του δημοσίου χρήματος, γεγονός που ευνόησαν όλες οι κυβερνήσεις για πελατειακούς και λαϊκιστικούς λόγους.

Οι τεράστιες δημόσιες δαπάνες αύξησαν το χρέος της χώρας, αύξησαν τα δημοσιονομικά ελλείμματα και έκαναν επιτακτική την ανάγκη των μεταρρυθμίσεων σε όλους τους τομείς της δημόσιας ζωής.⁵⁰

Για την επιτυχία των μεταρρυθμίσεων, χρειάζεται να υπάρχει και κοινωνική συναίνεση, ώστε να ξεριζωθούν οι παλιές συμπεριφορές και να βελτιωθεί η ελληνική πολιτική και κοινωνική πραγματικότητα. Ο μετασχηματισμός των παλιών νοοτροπιών και πρακτικών σε όλους τους τομείς της δημόσιας ζωής, έχει στόχο να αντικαταστήσει τις αναποτελεσματικές πολιτικές με αντίστοιχες αποτελεσματικές, για την καταπολέμηση της διαφθοράς και βελτίωση της δημόσιας ζωής. Στην Ελλάδα έγιναν αρκετές προσπάθειες για μεταρρυθμίσεις από την Τρίτη Ελληνική Δημοκρατία και μετά, άλλες πετυχημένες και άλλες λιγότερο πετυχημένες. Με την εργασία αυτή θα μιλήσουμε και για τις μεταρρυθμίσεις που απαιτούνται στην ελληνική πολιτική ζωή, από την περίοδο της Τρίτης Ελληνικής Δημοκρατίας και μετά. Θα γίνει

⁴⁹ Μουζέλης Ν. και Καζάκος Π. (2005), Η εμπλοκή των μεταρρυθμίσεων στην Ελλάδα, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, σελ.44

⁵⁰ Βούλγαρης Γ. (2002), Η Ελλάδα της Μεταπολίτευσης 1974-1990, Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα, σελ.164-169

αναφορά σε συγκεκριμένες μεταρρυθμίσεις που έχουν εφαρμοστεί σε θέματα του δημόσιου φορέα, σε μια προσπάθεια βελτίωσης της ζωής των πολιτών και καλυτέρευσης της δημόσιας εικόνας της χώρας.

3.3 Ανακεφαλαίωση

Με τις μεταρρυθμίσεις μπορούν να γίνουν αλλαγές σε θεσμούς, κανόνες, ιδέες και μέσα πολιτικής. Οι μεταρρυθμίσεις αφορούν τόσο το πολιτικό σύστημα, όσο και την οικονομική και κοινωνική πολιτική, καθώς συνδέονται με την κοινωνική μεταρρύθμιση και την καταπολέμηση της κοινωνικής αδικίας και φτώχειας, συμβάλλοντας στην βελτίωση της κοινωνικής και πολιτικής ζωής μιας χώρας. Με αυτές, μια χώρα μπορεί να γίνει πιο ανταγωνιστική και να παρουσιάσει μεγαλύτερη ανάπτυξη, βελτιώνοντας την οικονομία της και εξυγιαίνοντας την πολιτική ζωή της. Συνεπώς οι μεταρρυθμίσεις έχουν κοινωνική αλλά και πολιτική διάσταση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΟΙ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ(1974-2004)

4.1 Εισαγωγή

Από την μεταπολίτευση και μετά, στην χώρα μας υπήρχε επιτακτική ανάγκη για οργάνωση του κράτους, για βελτίωση των συνθηκών ζωής και δημιουργίας μιας έννομης και δημοκρατικής κοινωνίας. Σε αυτή την βάση ήταν απαραίτητες οι μεταρρυθμίσεις. Οι μεταρρυθμίσεις ήταν όμως και αποτέλεσμα του πολιτικού αγώνα, που συντελείται στο πλαίσιο του κράτους, ανάμεσα σε ομάδες με διαφορετικά συμφέροντα και προσανατολισμούς.⁵¹ Μετά την κατάρρευση της δικτατορίας και των συνταγματαρχών, έγινε σαφές ότι οι χώρα θα πρέπει να διοικηθεί σωστά για να αποκτήσει ρίζες η δημοκρατία και να εκβαθυνθεί, ώστε να βελτιωθεί η ποιότητά της. Όλα τα σύγχρονα δημοκρατικά κράτη προσπαθούσαν να εκσυγχρονίσουν τους κρατικούς μηχανισμούς τους για να ανταποκριθούν στις μεταβαλλόμενες ανάγκες και προσδοκίες της κοινωνίας και στις προκλήσεις του διεθνούς οικονομικού και γεωπολιτικού ανταγωνισμού.

4.2 Παραδείγματα μεταρρυθμίσεων στην Ελλάδα

Στην συγκεκριμένη ενότητα θα γίνει μία αναφορά στις κυβερνήσεις της χώρας μετά την μεταπολίτευση και τις βασικές μεταρρυθμίσεις κάθε περιόδου.

Μετά την πτώση των συνταγματαρχών, το 1974, το κόμμα της ΝΔ, του Κωνσταντίνου Καραμανλή, κέρδισε τις εκλογές και διακυβέρνησε την χώρα, προσπαθώντας να επιτύχει την ανάπτυξή της σε σχέση με τις προηγούμενες δεκαετίες, ενώ έγιναν και οι πρώτες μεγάλες κρατικοποιήσεις. Ο Κ. Καραμανλής είχε κατανοήσει ότι η χώρα χρειαζόταν αναδιοργάνωση αλλά και σταθερότητα στο δημόσιο τομέα και γι'αυτό προέβηκε σε κρατικοποιήσεις υπηρεσιών, όπως η κρατικοποίηση της Ολυμπιακής Αεροπορίας, υψηλή κρατική

⁵¹ Σωτηρόπουλος Δ. (2007), Κράτος και μεταρρύθμιση στη σύγχρονη Νότια Ευρώπη, Εκδόσεις Ποταμός, Αθήνα, σελ.134

χρηματοδότηση και επενδύσεις χαμηλής τεχνολογίας, οι οποίες στήριζαν την ανταγωνιστικότητα τους, στην περιορισμένη συμμετοχή των μισθών στο συνολικό προϊόν. Στην συγκεκριμένη περίοδο υπήρχε και πτώση των ιδιωτικών επενδύσεων, μέχρι το 1984. Οι Έλληνες επιχειρηματίες εμφανίζονταν διστακτικοί στην πραγματοποίηση επενδύσεων μέσα σε συνθήκες γενικής κρίσης, έντασης και ανταγωνισμού εξαιτίας της ένταξης στην ΕΟΚ το 1981, και αντιπαράθεσης με την κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ. Παρόλα αυτά σε όλη την διάρκεια της δεκαετίας του '70, το ΑΕΠ της Ελληνικής Οικονομίας αναπτύσσεται με γρήγορους ρυθμούς σε σύγκριση με τον Μ.Ο. των χωρών του ΟΟΣΑ και της ΕΟΚ. Από το 1981-1984, η κατάσταση αντιστρέφεται και η αύξηση του ελληνικού ΑΕΠ, υπολείπεται των ρυθμών αύξησης των χωρών του ΟΟΣΑ.⁵²

Με την άνοδο του ΠΑΣΟΚ στην εξουσία την περίοδο 1981-1989, υπό την ηγεσία του Ανδρέα Παπανδρέου, ψηφίστηκαν αρκετοί διοικητικοί νόμοι, καθώς υπήρχε ένα φιλόδοξο πρόγραμμα για διοικητικές μεταρρυθμίσεις με στόχο τον εκδημοκρατισμό και εκσυγχρονισμό του δημόσιου τομέα. Πολλές από αυτές τις μεταρρυθμίσεις ήταν απαραίτητες, αφού μέχρι τότε κυβερνούσαν αυταρχικές ελίτ ή χαρισματικοί ηγέτες.⁵³ Όμως και με την άνοδο του ΠΑΣΟΚ στην εξουσία, την περίοδο 1981-1985, μεγεθύνθηκε η κρατική παρέμβαση. Παράλληλα αυξήθηκαν τα δημόσια ελλείμματα. Το ΠΑΣΟΚ αρνήθηκε την πραγματοποίηση επενδύσεων από τον ιδιωτικό τομέα και με αυτό τον τρόπο υποχρεώθηκε να καταφύγει στην οικονομική ανάκαμψη, μέσω κρατικής παρέμβασης. Οι λόγοι που συντέλεσαν στην υιοθέτηση αυτής της επιλογής σχετίζονται με τους χαμηλούς ρυθμούς ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας, την αύξηση της ανεργίας και της αμοιβαίας δυσπιστίας μεταξύ επιχειρηματιών και κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ. Οι κρατικές δαπάνες αυξήθηκαν για να ενισχυθούν οι δημόσιες επενδύσεις και τα έξοδα λειτουργίας των κρατικοποιημένων προβληματικών επιχειρήσεων, δηλαδή επιχειρήσεων ύδρευσης, μεταφορών κλπ, και δημιουργήθηκαν έργα υποδομής μεταφορών, επικοινωνιών, δημιουργία ερευνητικών κέντρων, που όμως δεν επιφέρουν άμεσα κέρδη, δεδομένου ότι, το κεφάλαιο δεν ενδιαφέρεται να επενδύσει για την πραγματοποίησή τους. Με την έννοια αυτή το ΠΑΣΟΚ, ποτέ δεν ανταγωνίστηκε το ιδιωτικό κεφάλαιο, αλλά παρενέβη σε τομείς που οι ιδιώτες είχαν

⁵² Σακελλαρόπουλος Σ. (2001), Η Ελλάδα στην Μεταπολίτευση, Εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα, σελ.370-372

⁵³ Σωτηρόπουλος Δ. (2007), Κράτος και μεταρρύθμιση στη σύγχρονη Νότια Ευρώπη, Εκδόσεις Ποταμός, Αθήνα, σελ.134

εγκαταλείπει, όπως σε τομείς υποδομής όπου τα περιθώρια κέρδους ήταν πολύ χαμηλά για να προσελκύσουν το ενδιαφέρον των επιχειρηματιών. Την δεύτερη περίοδο του ΠΑΣΟΚ στην εξουσία με τις εκλογές του 1985, θα αρχίσει μια ποιοτική αλλαγή στην πολιτική του ΠΑΣΟΚ με την υιοθέτηση νέων οικονομικών μέτρων, δείγμα στροφής προς φιλελεύθερες λογικές. Είχε γίνει αντιληπτό ότι υπήρχε μεγάλο έλλειμμα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών και διόγκωση του εξωτερικού δανεισμού της χώρας. Ήταν κατανοητό ότι έπρεπε να μειωθεί το εξωτερικό χρέος και έπρεπε να παρθούν μέτρα για την μείωση του ελλείμματος τρεχουσών συναλλαγών. Επίσης έγινε παραδεκτό ότι ο ιδιωτικός τομέας θα πρέπει να αναλάβει σημαντικό ρόλο και να λάβουν χώρα μια σειρά νομοθετημάτων, με σκοπό την διοικητική μεταρρύθμιση.⁵⁴ Την περίοδο 1985 και 1986 έγιναν ορισμένες μεταρρυθμίσεις στην δημόσια διοίκηση και ψηφίστηκαν πλήθος νομοθετήματα. Εισήχθη νέο βαθμολόγιο και μισθολόγιο τα οποία άλλαξαν το σχήμα της ιεραρχίας της δημοσιοϋπαλληλίας, δημιουργήθηκε η Εθνική Σχολή Δημόσιας Διοίκησης το 1983, η οποία λειτούργησε δύο χρόνια αργότερα, για την εκπαίδευση των υπαλλήλων πριν, αλλά και κατά την διάρκεια της υπηρεσίας τους. Την περίοδο 1984-1986, ψηφίστηκαν νομοθετήματα για την διοικητική αποκέντρωση. Το 1986, δημιουργήθηκε η νομαρχιακή αυτοδιοίκηση, για την καλύτερη οργάνωση της περιφέρειας.

Μετά την πτώση του ΠΑΣΟΚ από την εξουσία το 1989, το κόμμα της ΝΔ, με ένα διάλλειμα βραχυπρόθεσμων κυβερνήσεων συνασπισμού την περίοδο 1989-1990, κέρδισε τις εκλογές του 1990. Μερικές από τις αλλαγές που έγιναν ήταν, η διαδικασία των γραπτών εξετάσεων για την πρόσληψη νέου προσωπικού στην δημοσιοϋπαλληλία, οι οποίες οργανώνονταν από την κυβέρνηση συγκεντρωτικά, η εγκατάσταση μονάδων εμπειρογνομόνων σε κάθε υπουργείο, τους οποίους συμβουλευόνταν οι υπουργοί, καθώς και ένα νέο βαθμολόγιο για τους υπαλλήλους. Ωστόσο η ΝΔ δεν επέφερε κάποια σημαντική αλλαγή στην προαναφερθείσα διοικητική παράδοση του ελληνικού κράτους, δεδομένου ότι έμεινε για μικρό διάστημα στην εξουσία και δεν διαφοροποίησε σημαντικά τον κρατικό μηχανισμό.

Με την επιστροφή του ΠΑΣΟΚ στην εξουσία το 1993-2004, η διοικητική μεταρρύθμιση απέκτησε λιγότερο καταγιγιστικό χαρακτήρα. Δηλαδή η μεταρρύθμιση της δημόσιας διοίκησης πήρε την μορφή λιγοστών νομοθετημάτων, σε αντίθεση με το πλήθος των νομοθετημάτων της προηγούμενης περιόδου. Επιπλέον έχουμε δημοσιονομικές πιέσεις στο

⁵⁴ Σακελλαρόπουλος Σ. (2001), Η Ελλάδα στην Μεταπολίτευση, Εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα, σελ.370-372

κράτος για αλλαγές για να μην παραλειφθεί η χώρα από την ένταξη της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και της νομισματικής ολοκλήρωσης. Η χώρα αναγκάστηκε να προσαρμοστεί γρήγορα στις ανάγκες της ενοποίησης και οι καρποί του διοικητικού εκσυγχρονισμού ήταν ένας περισσότερο διαφανής και παγιωμένος τρόπος προσλήψεων στο δημόσιο τομέα και η ίδρυση ανεξάρτητων διοικητικών αρχών.⁵⁵ Ο Κώστας Σημίτης το 1996, κατά τη διάρκεια της πρωθυπουργίας του, υποστήριξε ότι «Πρέπει να προχωρήσουμε οριστικά στις μεγάλες τομές για τον εκσυγχρονισμό της χώρας. Εκσυγχρονισμό του οικονομικού, κοινωνικού, πολιτικού ή πολιτιστικού τομέα δηλαδή για ένα κοινωνικό μετασχηματισμό της χώρας μας, μέσα στα πλαίσια της Ενωμένης Ευρώπης».⁵⁶ Αυτή η περίοδος αποκαλείται “εγχείρημα” για τον εκσυγχρονισμό της ελληνικής κοινωνίας. Οι αναφορές στον σοσιαλισμό της προηγούμενης διακυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ είχαν ελαχιστοποιηθεί, έχοντας ως στόχο τον εξορθολογισμό και την ανάπτυξη της ελληνικής κοινωνίας, ανεξαρτήτως πολιτικού κόστους.⁵⁷ Μία πολύ σημαντική μεταρρύθμιση αυτής της περιόδου, ήταν η δημιουργία της Ανώτατου Συμβουλίου Επιλογής Προσωπικού, του ΑΣΕΠ το 1994. Για το υπόλοιπο της δεκαετίας, ο νόμος αυτός προσπάθησε να αποτελέσει σύμβολο κριτηρίων και διαφάνειας στις προσλήψεις.⁵⁸

Η πρώτη σύνθεση όμως του ΑΣΕΠ, γίνεται αποκλειστικά από την κυβέρνηση, γεγονός που δεν δημιουργεί το τεκμήριο μιας απόλυτα αντικειμενικής διαδικασίας. Η θητεία των μελών του ΑΣΕΠ ήταν εξαετής, αλλά δυστυχώς δεν προέβλεπε την διεξαγωγή ενιαίου πανελλήνιου διαγωνισμού (πολλαπλών ειδικοτήτων), αλλά διαφορετικούς κατά παραγγελία διαγωνισμούς, ανάλογα με τις ανάγκες των επιμέρους δημόσιων υπηρεσιών. Επιπλέον υπήρχαν πολλές κατηγορίες προσλήψεων, που δεν υπάγονταν στον ΑΣΕΠ, όπως εκείνες των εκπαιδευτικών ή των γιατρών ή εκείνες των εποχιακών ή έκτακτων υπαλλήλων. Πάντως η σύσταση του ΑΣΕΠ αποτέλεσε ένα πολύ σημαντικό βήμα μεταρρυθμίσεων.⁵⁹ Επιπλέον την συγκεκριμένη περίοδο δημιουργήθηκε εκ νέου, νέο βαθμολόγιο για τους δημοσίους υπαλλήλους και ένας ενιαίος

⁵⁵ Σωτηρόπουλος Δ. (2007), Κράτος και μεταρρύθμιση στη σύγχρονη Νότια Ευρώπη, Εκδόσεις Ποταμός, Αθήνα, σελ.134-145

⁵⁶ Καζαμιάς Α. Η άνοδος και η πτώση του κρατικού κομματισμού, <http://www.academia.edu/kazamias-kratikoskommatismos-libre-pdf> σελ.59-60

⁵⁷ Featherstone K. (2007), Πολιτική στην Ελλάδα η πρόκληση του εκσυγχρονισμού, Εκδόσεις Οκτώ, Αθήνα, σελ.55-58

⁵⁸ Σωτηρόπουλος Δ. (2007), Κράτος και μεταρρύθμιση στη σύγχρονη Νότια Ευρώπη, Εκδόσεις Ποταμός, Αθήνα, σελ. 134-145

⁵⁹ Μακρυδημήτρης Α. (1996), Η διοίκηση σε κρίση, Εκδόσεις Νέα Σύνορα, Αθήνα, σελ.181-192

κώδικας δημοσίων υπαλλήλων. Δημιουργήθηκαν ακόμη δύο νέες ανεξάρτητες αρχές, Συνήγορος του Πολίτη και η Αρχή Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων, τα πρώτα Κέντρα Εξυπηρέτησης Πολιτών και άρχισε στις υπηρεσίες η εισαγωγή στην ηλεκτρονική διακυβέρνηση. Τέλος για πρώτη φορά δημιουργήθηκαν εκλογές για νομάρχες και νομαρχιακά συμβούλια.⁶⁰ Πάντως την συγκεκριμένη περίοδο η έννοια του εκσυγχρονισμού και της ταύτισής του με την πρόοδο, δεν μεταφράστηκε σε υιοθέτηση μίας συγκεκριμένης πολιτικής σε σημαντικούς τομείς της δημόσιας ζωής, αποτυγχάνοντας να χειριστεί τα καθημερινά προβλήματα των πολιτών.

Για το επόμενο διάστημα από το 2004 έως το 2010, έτος ένταξης της Ελλάδας στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, οι μεταρρυθμίσεις που έγιναν ήταν σχετικά λίγες καθώς οι κυβερνώντες είχαν μείνει στην λογική του πελατειακού κράτους παρόλο που η χώρα βρισκόταν σε οριακή οικονομική κατάσταση.

Το 2010 άρχισε στην Ελλάδα η χρηματοπιστωτική κρίση. Η χώρα δυστυχώς με κακή διαχείριση όλων των κυβερνήσεων, παρουσίαζε πολλά οικονομικά ελλείμματα και δεν μπορούσε να αντιμετωπίσει την οικονομική κρίση που είχε πλήξει ολόκληρη την Ευρώπη. Το 2010 θα υπογραφεί η δανειακή σύμβαση της Ελλάδας με το ΔΝΤ, και μνημόνιο μεταρρυθμίσεων παίρνοντας σκληρά μέτρα λιτότητας, όπως μείωση μισθών, συντάξεων, αύξηση φορολογίας κλπ. Η χώρα βρίσκεται σε άσχημη οικονομική θέση και αστάθεια έως και σήμερα, κάνοντας τις μεταρρυθμίσεις απαραίτητες, περισσότερο παρά ποτέ.

4.3 Ανακεφαλαίωση

Από την Τρίτη Ελληνική Δημοκρατία έως τις μέρες μας έγιναν αρκετές προσπάθειες για μεταρρυθμίσεις στην χώρα μας, άλλες πετυχημένες και άλλες λιγότερο πετυχημένες. Η Ελλάδα σήμερα έχει μεγάλη ανάγκη για μεταρρυθμίσεις που θα την κάνουν πιο ανταγωνιστική και θα την εκσυγχρονίσουν ώστε να ξεπεράσει τα οικονομικά προβλήματα που αντιμετωπίζει.

⁶⁰ Σωτηρόπουλος Δ. (2007), Κράτος και μεταρρύθμιση στη σύγχρονη Νότια Ευρώπη, Εκδόσεις Ποταμός, Αθήνα, σελ.134-145

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΟΙ ΛΟΓΟΙ ΑΠΟΤΥΧΙΑΣ ΤΩΝ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΩΝ

5.1 Εισαγωγή

Από την περίοδο της μεταπολίτευσης, είδαμε ότι όλες οι κυβερνήσεις, προέβηκαν σε κάποιες μεταρρυθμίσεις που όμως λίγες φορές είχαν αποτέλεσμα για να φέρουν τη χώρα προς το καλύτερο. Παρόλες τις προσπάθειες μεταρρυθμίσεων, η χώρα συνεχίζει παλαιοκομματικές πρακτικές. Θα εξετάσουμε λοιπόν τους λόγους αποτυχίας τους:

5.2 Πως οι μεταρρυθμίσεις αποτυγχάνουν εξαιτίας κομματικών εξαιτίας συμφερόντων και έλλειψης συντονισμού

Έως τώρα οι μεταρρυθμίσεις συχνά αποτύγχαναν, όπως τονίζει ο Μαυροκορδάτος (1984), γιατί δεν μπορούσαν να επιβληθούν πάνω στην πελατειακή συνιστώσα των κομμάτων, που επικρατεί σε όλες τις κυβερνήσεις της μεταπολίτευσης, παρά μόνο διατρέχοντας τον κίνδυνο ανατροπής, της πολύ λεπτής ισορροπίας δυνάμεων, ή της μαζικής αποχώρησης από το κόμμα δυσαρεστημένων ομάδων. Συγκεκριμένα, τρεις είναι οι μηχανισμοί ανάμεσα στα κόμματα που υποσκάπτουν την μεταρρύθμιση. Πρώτον, κάθε μεταρρύθμιση μπορεί να προχωρήσει, όταν δεν θίγει τα κομματικά κερημένα. Οι μεταρρυθμιστικοί στόχοι, συχνά μετατρέπονται σε μέσα προώθησης των κομματικών συμφερόντων. Η διοικητική μηχανή είναι άκρως κομματικοποιημένη και έχει μικρή αυτονομία έναντι των κομματικοκρατικών μηχανορραφιών. Δεύτερον, οι μεταρρυθμίσεις απαιτούν έρευνα, σοβαρό σχεδιασμό και μεγάλο χρονικό διάστημα για να λάβουν χώρα και αυτό το γεγονός αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα για την υλοποίησή τους. Κύριος σκοπός κάθε κυβέρνησης, τις περισσότερες φορές, δεν είναι η υλοποίηση των μεταρρυθμίσεων, αλλά το ξήλωμα των κομματικών αντιπάλων και το βόλεμα των ανθρώπων, της δικής της κυβέρνησης. Κάθε υπουργός έφερνε τους δικούς του ανθρώπους, καθώς οι διοικητικοί μηχανισμοί είναι άκρως κομματικοποιημένοι. Τρίτον το κομματικοκρατικό κατεστημένο, δεν ανέχεται περιορισμούς στην κυριαρχία του. Με τη δικαιολογία ότι κατέχουν την ψήφο και την εμπιστοσύνη του

λαού, τα κόμματα θεωρούν ότι είναι τα μόνα αρμόδια για τον έλεγχο του πολιτικού συστήματος και δεν ανέχονται εξωκομματικούς ελέγχους. Με αυτό τον τρόπο η κάθαρση του πολιτικού συστήματος δεν επέρχεται ποτέ, γιατί το κάθε κόμμα επιρρίπτει τις ευθύνες στους αντιπάλους και διαιωνίζονται τα φαινόμενα της διαφοράς και της διαπλοκής.⁶¹

Οι μεταρρυθμίσεις συναντούσαν συχνά αντιστάσεις, όπως πχ οι μεταρρυθμίσεις που αφορούν την απελευθέρωση των αγορών, οι οποίες δεν υποστηρίζονται στο εσωτερικό πολιτικό σύστημα, καθώς η διαμεσολάβηση των συμφερόντων, ευνοεί το δημόσιο τομέα ή τις μεγάλες επιχειρήσεις. Οι βασικοί κοινωνικοί εταίροι υπερασπίζονταν τα ισχύοντα προνόμια, φοβούμενοι τους κινδύνους που επικρατούν στις συνθήκες ανταγωνισμού. Το ίδιο συμβαίνει και με την μεταρρύθμιση στο ασφαλιστικό σύστημα, που συναντά αντίσταση, από τα ισχύοντα συμφέροντα, κάνοντας τους εργαζόμενους να ανησυχούν για την έλλειψη της υγειονομικής ή κοινωνικής περίθαλψης και τις εταιρείες να αγωνιούν για την απειλή των συγκεκριμένων εργασιακών συνθηκών.⁶² Επιπλέον, η ασθένεια της δημόσιας διοίκησης σημαίνει, ότι η κρατική γραφειοκρατία δεν μπορεί να συλλάβει, να νομοθετήσει, να συντονίσει ή να εφαρμόσει αλλαγές. Έτσι, οι μεταρρυθμίσεις είναι άστοχες, αποσπασματικές ή ανεφάρμοστες. Η εμφανής αδυναμία διαδοχικών ελληνικών κυβερνήσεων, για την εφαρμογή μέτρων που θεσπίστηκαν, μπορεί να αναχθεί σε σημαντικές αδυναμίες στη λειτουργία της δημόσιας διοίκησης. Ειδικότερα, η κεντρική διοίκηση στην Ελλάδα μαστίζεται από την αναποτελεσματικότητα των δομών, την ανεπαρκή πρόσβαση σε πληροφορίες και την έλλειψη συντονισμού. Αυτά τα προβλήματα ήταν κατατεθέν του ελληνικού συστήματος πολύ πριν από τη χρηματοπιστωτική κρίση των τελευταίων ετών, με σημαντικό κόστος για την οικονομία και την κοινωνία. Σύμφωνα με την φιλελεύθερη προσέγγιση, οι μεταρρυθμίσεις που πρέπει να γίνουν σε οικονομία και κοινωνία, απαιτούν “λιγότερο και καλύτερο κράτος”. Ο ρόλος του κράτους θα πρέπει να περιοριστεί, να αλλάξουν οι βασικές του δομές για να γίνει φιλικότερο στον πολίτη και ευνοϊκότερο για την ανάπτυξη, να ενδυναμωθούν οι μηχανισμοί της αγοράς και του ανταγωνισμού και να μην φορτωθεί στο μέλλον με χρέη. Πολλοί υποστηρίζουν ότι οι συγκλίσεις ανάμεσα σε κεντροαριστερά και κεντροδεξιά είναι μεγάλες, σχετικά με τις μεταρρυθμίσεις, γι’ αυτό και

⁶¹ Μουζέλης Ν. (2005), Η εμπλοκή των μεταρρυθμίσεων στην Ελλάδα, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, σελ.18-38

⁶² Featherstone Κ. και Παπαδημητρίου Δ. (2010), Τα όρια του εξευρωπαϊσμού, Εκδόσεις Οκτώ, Αθήνα, σελ.103

κοινός στόχος όλων των πολιτικών είναι να απομυλωθεί το κοινωνικό κράτος, να διευρυνθούν οι ανισότητες, να σκληρύνουν οι κατασταλτικοί μηχανισμοί του κράτους και να αλλάξουν οι συσχετισμοί μεταξύ κεφαλαίου και εργασίας.⁶³ Η μεταρρύθμιση πολύπλοκων συστημάτων απαιτεί εξειδικευμένους διοικητικούς μηχανισμούς και μακροχρόνια προσπάθεια. Οι μεταρρυθμίσεις όμως συχνά αποτυγχάνουν, γιατί οι πολιτικές σχεδιάζονται κατά κύριο λόγο στο επίπεδο των πολιτικών γραφείων των υπουργείων, ενώ ο ρόλος της διοίκησης είναι κυρίως διαδικαστικός. Ουσιαστικά στην δημόσια διοίκηση της χώρας λειτουργούν παράλληλες δομές, οι οποίες δημιουργούν ένα σημαντικό χάσμα μεταξύ πολιτικής ηγεσίας και υπηρεσιών. Με την αποχώρηση του εκάστοτε Υπουργού αποχωρούν μαζί ο σχεδιασμός, η υλοποίηση και η ευθύνη των εμπλεκόμενων.⁶⁴ Η ελληνική κοινωνία είναι μια ευάλωτη από εξαρτήσεις κοινωνία πολιτών και ο συγκεντρωτισμός της εξουσίας που απαιτεί ένας κρατικοκεντρικός εκσυγχρονισμός, μπορεί να την υποβάλει σε μεγαλύτερες εξαρτήσεις. Πολλές φορές συμβαίνει να υπάρχει ένα γενικό όραμα για μεταρρυθμίσεις, χωρίς να αναφέρονται οι συγκεκριμένοι μηχανισμοί ή τρόποι υλοποίησης μιας μεταρρύθμισης. Κάτι τέτοιο το βλέπουμε συχνά σε γενικόλογες πολιτικές διακηρύξεις. Άλλοτε συμβαίνει να επικρατεί αδράνεια, στασιμότητα και αναποφασιστικότητα, όταν δεν υπάρχει συγκεκριμένο πρόγραμμα για την επίτευξη μιας μεταρρύθμισης. Συχνά, δεν υπάρχει όραμα για το αντικείμενο μιας μεταρρύθμισης και λαμβάνονται υπό πίεση αποσπασματικά μέτρα για την αντιμετώπιση τρεχόντων προβλημάτων, που κάποιες φορές εξαρτώνται από ατομικές πρωτοβουλίες, με αποτέλεσμα να είναι αντιφατικά ή ευκόλως αντιστρέψιμα. Μόνο όταν υπάρχει ένα συνεκτικό και σαφές όραμα, με εξειδικευμένους μηχανισμούς που το θέτουν σε εφαρμογή, έπειτα από ένα προγραμματικό λόγο για εφαρμογή του, το όραμα αυτό κατέχει τις περισσότερες πιθανότητες για να είναι επιτυχές. Βέβαια δεν σημαίνει ότι ο προγραμματικός λόγος είναι πάντοτε αποτελεσματικός. Χρειάζεται η κατάλληλη συγκυρία για να γίνει αποδεκτός από το κοινό, αλλά και η κατάλληλη ηγεσία για να τον προωθήσει.⁶⁵

⁶³ Μουζέλης Ν. και Καζάκος Π. (2005), Η εμπλοκή των μεταρρυθμίσεων στην Ελλάδα, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, σελ.44-49

⁶⁴ Γεωργακόπουλος Γ. (2013), Οι μέθοδος και οι μηχανισμοί υλοποίησης των μεταρρυθμίσεων, http://www.dee.gr/mediaupload/publications/GEORGAKOPOULOS_PFY.pdf

⁶⁵ Παπούλιας Δ. και Τσούκας Χ. (1998), Κατευθύνσεις για την Μεταρρύθμιση του κράτους, Εκδόσεις Καστανιώτης, Αθήνα, σελ.58-63

5.3 Ανακεφαλαίωση

Οι μεταρρυθμίσεις συχνά αποτυγχάνουν όταν δεν μπορούν να αντιμετωπίσουν τα κομματικά κεκτημένα, δεν είναι σωστά οργανωμένες και παραμένουν χωρίς όραμα, η κρατική γραφειοκρατία εμποδίζει τις αλλαγές στην δημόσια διοίκηση και τα συνδικάτα αντιδρούν σε πιθανές αλλαγές. Το κράτος ελέγχει την ελληνική κοινωνία, παραμένοντας ο μοναδικός ρυθμιστής της ελληνικής πραγματικότητας, εμποδίζοντας την ανάπτυξη και τον εκσυγχρονισμό της.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΣΥΝΔΙΚΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΩΝ ΣΤΗΝ ΑΠΟΤΥΧΙΑ ΤΩΝ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΩΝ

6.1 Εισαγωγή

Τα συνδικάτα και οι ομάδες συμφερόντων είναι απαραίτητα σε κάθε κοινωνία για την προώθηση των συμφερόντων των εργαζομένων. Στην Ελλάδα όμως τα συνδικάτα λειτουργούσαν ανασταλτικά στην ανάπτυξη της χώρας και εμπόδιζαν τις μεταρρυθμίσεις. Στην παρακάτω παράγραφο θα εξετάσουμε τους λόγους αυτούς.

6.2 Πως τα συνδικάτα και οι ομάδες συμφερόντων αποτελούν εμπόδιο για τις μεταρρυθμίσεις

Σημαντικό ρόλο έπαιξαν από την περίοδο της μεταπολίτευσης και μετά, οι κομματικές συνδικαλιστικές παρατάξεις, που αγωνίζονταν η μία την άλλη, για τον έλεγχο των συνδικάτων. Ο ανταγωνισμός των παρατάξεων είχε σαν στόχο τον έλεγχο των συνδικάτων. Οι τακτικές διασπαστικές κινήσεις είχαν είτε χαρακτήρα διαμαρτυρίας, είτε χρησίμευαν ως μέσο εξασφάλισης εκλογικής δύναμης στην βάση για καλύτερη πρόσβαση στην κορυφή. Συχνά απουσίαζε η ευθύνη και η λογοδοσία σε αυτά τα συνδικάτα, γιατί κύριο σκοπό είχαν να καρπωθούν οφέλη για τα μέλη τους. Τα συνδικάτα αυτά πολλές φορές, προέρχονταν από την κομματική γραφειοκρατία και χρησιμοποιώντας το όπλο της απεργίας, προσπαθούσαν να ασκήσουν πίεση στις εκάστοτε κυβερνήσεις, εμποδίζοντας τις μεταρρυθμίσεις.⁶⁶

Επιπλέον, οι μικρές και ισχυρές ομάδες συμφερόντων, στομώνουν το σύστημα και ιδιοποιούνται μονοπωλιακές προσόδους, αποτρέποντας τις μεταρρυθμιστικές πολιτικές που θίγουν τα στενά ιδιωτικά τους συμφέροντα. Σε αυτές τις συνθήκες δύσκολα εξασφαλίζεται

⁶⁶ Κούκιας Δ. (1994), Οργάνωση Συμφερόντων στην Ελλάδα, Εκδόσεις Εξάντας, Αθήνα, σελ.159-161

χώρος για ριζοσπαστικές πολιτικές και οι μεταρρυθμίσεις αναβάλλονται και ανατρέπονται. Διάφορες επαγγελματικές ενώσεις οι οποίες είτε δρουν ανεξάρτητα από το κράτος, την κυβέρνηση και τα κόμματα, είτε συνεργάζονται με αυτά και καταφέρνουν να τα αλώσουν και να κυριαρχήσουν σε αυτά. Αυτές οι επαγγελματικές ενώσεις ελέγχουν την αγορά, κρατώντας την κλειστή ή προνομιακά διαρθρωμένη, εμποδίζοντας την επικοινωνία και την διαφάνεια αλλά και εκμεταλλεύονται θέσεις στο κράτος για να καρπωθούν το πλεόνασμα από την οικονομία. Αυτές οι ομάδες π.χ. βιομήχανοι, ελεύθεροι επαγγελματίες, ενώσεις δημοσίων υπαλλήλων, συγκροτούνται συχνά ως άτυπες ομάδες, αλλά ακολουθούν τυπικά κανονικές και νομικά απρόσβλητες πρακτικές, ενεργώντας στην βάση του δικού τους ομαδικού συμφέροντος.⁶⁷ Η εσωτερική αντιπροσώπευση στις ομοσπονδίες των συνδικάτων (ΓΣΕΕ και ΑΔΕΔΥ), όσο και των εργοδοτών, μεροληπτεί υπέρ συγκεκριμένων ομάδων, δίνοντας έμφαση στα συμφέροντά τους. Στις συνδικαλιστικές οργανώσεις, οι εργαζόμενοι του δημόσιου τομέα έχουν δυσανάλογη ισχύ, γεγονός που επηρεάζει την στάση της συνδικαλιστικής ηγεσίας σε καίρια οικονομικά και κοινωνικά ζητήματα. Η οργάνωση των εργοδοτών φαίνεται να κυριαρχείται από τις λίγες πολύ μεγάλες εταιρείες (μερικές από τις οποίες υπήρξαν κρατικά μονοπώλια). Η κατάσταση αυτή φαίνεται να ευνοεί τα συμφέροντα όσων έχουν επωφεληθεί από τις ισχύουσες ρυθμίσεις στην αγορά, από τα εμπόδια στην είσοδο νέων παικτών και από την σταθερή ζήτηση προϊόντων.⁶⁸

Πολλοί βέβαια, ακόμα και μέλη των ομάδων διαμαρτύρονται για τις αδικίες για την αναξιοκρατία, για τις ασταθείς συνθήκες και τις χωρίς κανόνες ανθρωποφαγικές συγκρούσεις, που κάνουν την ζωή αφόρητη και αυξάνουν τις κοινωνικές αδικίες. Όμως στο σύστημα συμμετέχουν όλοι, άλλοι με κόκαλα και άλλοι με φιλέτα. Ζωή έξω από το σύστημα δεν υπάρχει ή αν υπάρχει καταντά αφόρητη. Οι μεταρρυθμιστές έρχονται πάντα αντιμέτωποι με το σύστημα που απειλεί την επαγγελματική ή προσωπική ζωή.⁶⁹

⁶⁷ Πελαγίδης Θ. και Μητσόπουλος Μ. (2006), Ανάλυση της Ελληνικής οικονομίας, προσοδοθηρία και μεταρρυθμίσεις, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, σελ.52-56

⁶⁸ Featherstone K. και Παπαδημητρίου Δ. (2010), Τα όρια του εξευρωπαϊσμού, Εκδόσεις Οκτώ, Αθήνα, σελ.85-86

⁶⁹ Πελαγίδης Θ. και Μητσόπουλος Μ. (2006), Ανάλυση της Ελληνικής οικονομίας, προσοδοθηρία και μεταρρυθμίσεις, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, σελ.76-77

6.3 Ανακεφαλαίωση

Τα συνδικάτα και οι ομάδες συμφερόντων είναι αυτές που πιέζουν την ελληνική κοινωνία για να δώσουν έμφαση στα συμφέροντά τους, προκαλώντας ανισότητες και ευνοιοκρατία αρκετών κοινωνικών ομάδων σε βάρος των υπολοίπων. Σε αυτές τις συνθήκες απαιτείται η μεταρρύθμιση του τρόπου λειτουργίας των συνδικάτων πέρα από τα κομματικά και προσωπικά συμφέροντα, για την βελτίωση της δημόσιας ζωής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

Η ΕΝΤΑΞΗ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΚΑΙ Η ΑΝΑΓΚΗ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΩΝ

7.1 Εισαγωγή

Το 1993 με την συνθήκη του Μάαστριχτ η Ελλάδα εντάχθηκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση, στην Ευρωπαϊκή οικονομική και πολιτική κοινότητα, κάτι που είχε ξεκινήσει από το 1981 με την ένταξη της χώρας στην ΕΟΚ. Αυτό την έκανε να αποτελεί ισότιμο μέλος με τα άλλα Ευρωπαϊκά κράτη και προκάλεσε την ανάγκη μεταρρυθμίσεων. Συγκεκριμένα:

7.2 Η ένταξη της χώρας στην ΕΕ και η συνεισφορά της στις μεταρρυθμίσεις

Η ατζέντα της ΕΕ σχετικά με τις διαρθρωτικές οικονομικές μεταρρυθμίσεις, αναπτύχθηκε με γοργούς ρυθμούς τα τελευταία χρόνια. Η ΕΕ ανησυχεί ιδιαίτερα από τα τέλη του 1980, σχετικά με την ανάγκη η Ευρώπη να γίνει πιο ανταγωνιστική στη διεθνή οικονομία. Οι ανησυχίες αυτές ελήφθησαν από τη Λευκή Βίβλο Delors με θέμα «Ανταγωνιστικότητα, Ανάπτυξη και Απασχόληση», το 1993. Μια αλλαγή της προσέγγισης οδήγησε στη δημιουργία της «ανοικτής μεθόδου συντονισμού» (ΑΜΣ) που λειτουργεί βάσει της συγκριτικής αξιολόγησης, «πολυμερούς εποπτείας» και ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών. Στο Ελσίνκι το Δεκέμβριο του 1999, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο θέσπισε μια διαδικασία για την παρακολούθηση της προόδου όσον αφορά τις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις για όλα τα κράτη μέλη. Το 2000, η λεγόμενη «διαδικασία της Λισσαβόνας» ξεκίνησε, με μια συμφωνία του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου για μεταρρυθμίσεις στα ευρωπαϊκά κράτη.

Η ένταξη της χώρας μας στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ), κάνει την Ελλάδα υπεύθυνη απέναντι στην Ευρώπη στο να εξασφαλίσει της διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις για ένα πιο ποιοτικό κράτος, που θα επιτύχει δημοσιονομική σταθερότητα. Οι υποχρεώσεις προς την ΕΕ αφορούν βελτίωση της εσωτερικής πολιτικής με δημοσιονομική πειθαρχία και αξιοπιστία για

διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις και μειώσεις των δημοσίων ελλειμμάτων.⁷⁰ Η ΕΕ προσπαθεί να επιβάλει μια άλλη μορφή κράτους στην Ελλάδα, με μεγαλύτερη ποιότητα και κάνει μία προσπάθεια αναμόρφωσης του θεσμού των καθολικών παροχών, και προσαρμογής της ελληνικής οικονομίας στο ευρωπαϊκό γίγνεσθαι, με βελτιωμένο συνταξιοδοτικό και φορολογικό σύστημα αλλά και με αλλαγές στο εκπαιδευτικό σύστημα που θα ακολουθεί τα ευρωπαϊκά πρότυπα.⁷¹

7.3 Ανακεφαλαίωση

Η ένταξη της χώρας στην ΕΕ, την κάνει υπεύθυνη σε διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις, που εξασφαλίζουν δημοσιονομική πειθαρχία και μεγαλύτερο έλεγχο της ελληνικής κοινωνίας, καθώς επιβάλει μια άλλη μορφή κράτους, που είναι πιο κοντά στο Ευρωπαϊκή πραγματικότητα. Η ένταξη της χώρας στην ΕΕ πρέπει να αποτελέσει κίνητρο για μεγαλύτερη ανάπτυξή της, σύμφωνα με τα Ευρωπαϊκά πρότυπα και ιδέες.

⁷⁰ Featherstone K. (2005), 'Soft' co-ordination meets hard' politics: the European Union and pension reform in Greece, *Journal of European Public Policy* 12:4, 733–734

⁷¹ Παπούλιας Δ. και Τσούκας Χ. (1998), *Κατευθύνσεις για την Μεταρρύθμιση του κράτους*, Εκδόσεις Καστανιώτης, Αθήνα, σελ.125-126

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΩΝ

8.1 Εισαγωγή

Η δημόσια διοίκηση αποτελεί ένα πυλώνα εκτελεστικής εξουσίας και μέρος του κρατικού μηχανισμού μιας χώρας, και ο ρόλος της δεν εξαντλείται στην αξιολόγηση των πολιτικών της εκτελεστικής εξουσίας, αλλά αποτελεί ρυθμιστή ολόκληρου του δημόσιου τομέα. Στην χώρα μας όμως παρουσιάζονται αρκετές παθογένειες της δημόσιας διοίκησης που πρέπει να εξετάσουμε.

8.2 Η δημόσια διοίκηση ως εμπόδιο στις μεταρρυθμίσεις και η ανάγκη εκσυγχρονισμού της

Η δημόσια διοίκηση αποτελεί ένα σύστημα παραγωγής κανονιστικών ρυθμίσεων, των διαφόρων δημόσιων υπηρεσιών. Για την επίτευξη του εκσυγχρονισμού και των μεταρρυθμίσεων στην χώρα μας, απαιτείται εκσυγχρονισμός και αλλαγές στην δημόσια διοίκηση. Το κράτος δρα κανονιστικά, ρυθμίζοντας τα δημόσια προβλήματα. Γι' αυτό παίζει πολύ σημαντικό ρόλο το γεγονός της δημιουργίας, ικανών και αποτελεσματικών δομών διοίκησης, που θα προχωρήσουν σε μεταρρυθμιστικές πολιτικές και θα λειτουργούν αξιόπιστα, προκαλώντας την εμπιστοσύνη και την ασφάλεια των πολιτών. Δηλαδή, θα πρέπει να υπάρξει η αποδοχή των όρων μιας παγκοσμιοποιημένης κοινωνίας χωρίς την αναίρεση του εθνικού αξιακού συστήματος.⁷² Το πεδίο της δημόσιας διοίκησης ήταν εκείνο που εκφράστηκαν οι διαπλοκές των θεσμών και των τυπικών δημόσιων διαδικασιών με το κομματικό σύστημα. Η πολιτική των κομμάτων κινήθηκε με ένα ανομοιογενές συνονθύλευμα επιδιώξεων, ιδεών και προσαρμογών αλλά και στην υποταγή της δημόσιας διοίκησης στους

⁷² Μιχαλόπουλος Ν. (2010), Στρατηγική Λιτσαβόνας και Δημόσια διοίκηση, Εκδόσεις Παπαζήση, σελ.79-83

πελατειακούς σκοπούς της εκάστοτε κυβέρνησης.⁷³ Πολλοί είναι αυτοί που συμφωνούν, ότι η δημόσια διοίκηση χρειάζεται μεταρρυθμίσεις, στο τρόπο διοίκησης και εφαρμογής των διαφόρων πολιτικών, στα υπουργεία και στις δημόσιες υπηρεσίες. Μια εκσυγχρονιστική πολιτική στο δημόσια διοίκηση σήμερα, απαιτεί την ενίσχυση του κρατικού μηχανισμού και των θεσμών οι οποίοι θα πρέπει να εμφανίζουν, αυτοτέλεια συνέχεια και διάρκεια. Οι κρατικοί θεσμοί πρέπει να αναθεωρηθούν εκ νέου, ώστε να ελέγχεται η οικονομική τους συμπεριφορά και τα αποτελέσματα των πράξεών τους και να λειτουργούν με διαφάνεια. Με αυτό τον τρόπο θα αποτελούν στοιχείο πίεσης και ελέγχου του κρατικού μηχανισμού. Πρέπει να υπάρχει μια συστηματική πολιτική διαχείριση, με διάρκεια και συνέπεια των κρατικών θεσμών, ώστε να καταπολεμάται η διαφθορά και η αταξία. Η συμμετοχή της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση διευκολύνει το μεταρρυθμιστικό έργο της, καθώς οι υποχρεώσεις που προέρχονται από την συμμετοχή σε αυτή, εντείνουν και εντατικοποιούν την σωστή και βελτιωμένη οργάνωση του ελληνικού δημόσιου τομέα. Το έργο των μεταρρυθμίσεων επιδρά στην εντατικοποίηση της διάρρηξης και εξάλειψης του κομματικού κράτους, προσπαθώντας να καταστήσει τον δημόσιο τομέα υπόλογο των οικονομικών ενεργειών και επιδόσεων, με αύξηση της διαφάνειας στη λειτουργία του και με μείωση των δημόσιων δαπανών η οποία ήταν αυξητική. Στην χώρα μας η μελέτη για την ελληνική δημόσια διοίκηση έχει ταυτιστεί με την διοικητική μεταρρύθμιση. Το μεταρρυθμιστικό πρόγραμμα που επιβλήθηκε προς έγκριση το 2005, παρουσιάστηκε στις επιτροπές Οικονομικών και Ευρωπαϊκών Κοινωνικών Υποθέσεων του Ελληνικού Κοινοβουλίου προσπαθώντας να επιτύχει:

- A) την προτεραιότητα της δημοσιονομικής ισορροπίας και την εξασφάλιση της βιωσιμότητας των δημόσιων οικονομικών
- B) την αύξηση της παραγωγικότητας της χώρας
- Γ) την βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος
- Δ) την αύξηση της απασχόλησης.⁷⁴

⁷³ Βούλγαρης Γ. (2002), Η Ελλάδα της Μεταπολίτευσης 1974-1990, Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα, σελ.205-206

⁷⁴ Παπούλιας Δ. και Τσούκας Χ. (1998), Κατευθύνσεις για την Μεταρρύθμιση του κράτους Εκδόσεις Καστανιώτης, Αθήνα, σελ.58-84

Επιπλέον στόχοι του ήταν η βελτίωση της παραγωγικότητας και ποιότητας των δημόσιων υπηρεσιών, η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας, η άρση των διοικητικών εμποδίων, η αποφυγή αποκλεισμού από την κοινωνία της γνώσης, η κοινωνική ένταξη των μεταναστών, η διοικητική διαφάνεια - καταπολέμηση της διαφθοράς, η ανάπτυξη της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης, η δια βίου εκπαίδευση, η ενίσχυση της διαπεριφερειακής συνεργασίας και η προσπάθεια ιδιωτικοποίησης πολλών επιχειρήσεων.

Σχετικά με τη δομή της κρατικής δημόσιας διοίκησης, θα πρέπει να υπάρξει αποφασιστική μείωση των υπουργείων και κατ'επέκταση των υπουργών. Η ενίσχυση της αποκέντρωσης θα ήταν ένας αποτελεσματικός τρόπος λειτουργίας της δημόσιας διοίκησης. Ένα σημαντικό βήμα σε αυτή την κατεύθυνση θα αποτελούσε η μηχανοργάνωση των αποκεντρωμένων δημόσιων υπηρεσιών, που θα επιτρέπει τον ορθολογικό σχεδιασμό και εκτέλεση των αποφάσεων. Στο επίπεδο της αυτοδιοίκησης, σημαντική συμβολή θα έχει η δραστική μείωση των νομικών προσώπων, που συνθέτουν την αυτοδιοίκηση, μειώνοντας με αυτό τον τρόπο τον υδροκέφαλο δημόσιο τομέα της χώρας. Πολύ σημαντικό ρόλο στην αποτελεσματικότερη λειτουργία της δημόσιας διοίκησης θα παίζει, η ενίσχυση της τοπικής αυτοδιοίκησης αφού προηγουμένως θα έχει προηγηθεί ενίσχυση της αποκέντρωσης. Η απλούστευση των διοικητικών διαδικασιών, η κωδικοποίηση των θεσμικών ρυθμίσεων και η ορθολογική οργάνωση των δημόσιων οργανισμών και υπηρεσιών, θέτουν συγκεκριμένους στόχους και επιδιώξεις και μετρώντας το κόστος και τα αποτελέσματα, αποτελούν σημαντικές προοπτικές για τον εκσυγχρονισμό της δημόσιας διοίκησης.⁷⁵ Σημαντικό ρόλο θα παίζει και η ανάπτυξη και εφαρμογή της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης στην δημόσια διοίκηση, δηλαδή η αναδιαμόρφωση της παροχής κυβερνητικών υπηρεσιών μέσω της χρήσης της τεχνολογίας, της συναλλαγής ηλεκτρονικά μέσω διαδικτύου με τις κρατικές υπηρεσίες, αλλά και της μεγαλύτερης πρόσβασης στο τι κάνει η κυβέρνηση, τι προτίθεται να κάνει και πώς να το κάνει, αλλά και της διαλειτουργικότητας μεταξύ των κυβερνητικών υπηρεσιών για μεγαλύτερη λογοδοσία των πολιτικών και της κυβέρνησης, αλλά και έλεγχο των συναλλαγών με τους πολίτες.⁷⁶

⁷⁵ Μακροδημήτρης Α. (1996), Η διοίκηση σε κρίση, Εκδόσεις Λιβάνης, Αθήνα, σελ.94-99

⁷⁶ Γιαννουκάκου Α. (2011), Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση, Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης & Αυτοδιοίκησης, Θεσσαλονίκη, σελ.5-6

Όσον αφορά το υπαλληλικό προσωπικό της κεντρικής δημόσιας διοίκησης τα έτη 1985-1986 εισήχθη νέο βαθμολόγιο και μισθολόγιο, τα οποία άλλαξαν το σχήμα της ιεραρχίας των δημοσίων υπαλλήλων, κάνοντας τη περισσότερο επικεντρωμένη στην κορυφή από ότι τα προηγούμενα χρόνια και οι υπάλληλοι που ήταν κάτοχοι πανεπιστημιακού τίτλου άνηκαν σε υψηλότερη βαθμίδα δημοσιοϋπαλληλίας. Άρχισαν δηλαδή να αναγνωρίζονται τα προσόντα των δημοσίων υπαλλήλων και να δίνονται κίνητρα στους υπαλλήλους με πτυχίο για αναγνώριση των ικανοτήτων τους ώστε να κατακτήσουν υψηλότερες θέσεις στη δημόσια διοίκηση και η διαφοροποίηση τους από τους υπαλλήλους με ένα απλό απολυτήριο λυκείου μισθολογικά και βαθμολογικά. Με αυτόν τον τρόπο, δίνονταν κίνητρα σε υπαλλήλους με περισσότερα προσόντα για να βελτιωθεί η εικόνα της δημόσιας διοίκησης,⁷⁷ επιτακτική ανάγκη και για την βελτίωση ολόκληρης της ελληνικής κοινωνίας.

8.3 Ανακεφαλαίωση

Η δημόσια διοίκηση στην χώρα μας αποτέλεσε τροχοπέδη για την ανάπτυξη, καθώς εξυπηρετούσε τα κομματικά συμφέροντα, και εμπόδιο για τις μεταρρυθμίσεις. Η δημόσια διοίκηση απαιτεί εκσυγχρονισμό στις δομές και στο προσωπικό που την αποτελεί και άρση των διοικητικών εμποδίων, για αποδέσμευση από το πελατειακό κράτος και βελτίωση της εικόνας της, απέναντι στους πολίτες.

⁷⁷ Σωτηρόπουλος Δ. (2007), Κράτος & Μεταρρύθμιση στην σύγχρονη Νότια Ευρώπη, Εκδόσεις, Ποταμός, Αθήνα, σελ.134-135

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9

ΙΔΙΩΤΙΚΟΠΟΙΗΣΕΙΣ

9.1 Εισαγωγή

Οι ιδιωτικοποιήσεις είναι η μεταφορά των περιουσιακών στοιχείων και δημοσίων επιχειρήσεων στον ιδιωτικό τομέα, με την προσδοκία ότι έτσι θα λειτουργούν αποδοτικότερα, ενώ το κράτος θα έχει έσοδα τόσο από την πώλησή τους όσο και από την φορολόγηση των κερδών τους. Στην περισσότερες Ευρωπαϊκές χώρες η ιδιωτική πρωτοβουλία παίζει πολύ σημαντικό ρόλο στην ζωή των πολιτών σε αντίθεση με την Ελλάδα.

9.2 Οι ιδιωτικοποιήσεις ως παράγοντας εκσυγχρονισμού της ελληνικής κοινωνίας

Η εμπλοκή του κράτους στις δημόσιες επιχειρήσεις, είναι κυρίαρχο φαινόμενο στην ελληνική κοινωνία. Η ύπαρξη και δράση των δημόσιων επιχειρήσεων συνδέεται άρρηκτα με τον ρόλο του κράτους, καθώς το κράτος παίζει κυρίαρχο ρόλο στην ελληνική οικονομία και κοινωνία, ως ένα σύνολο πολύπλοκων και αδιευκρίνιστων σχέσεων. Οι ιδιωτικοποιήσεις είναι μία προσπάθεια ανατροπής του παραδοσιακού μοντέλου σχέσεων μεταξύ κράτους και δημόσιων επιχειρήσεων. Ανατροπής του μοντέλου της αναποτελεσματικότητας των δημόσιων επιχειρήσεων, έχοντας σαν πρότυπο την υιοθέτηση ενός ανταγωνιστικού μοντέλου των δημόσιων επιχειρήσεων το οποίο θα βασίζεται στην αυξημένη ανταγωνιστικότητα, παραγωγικότητα, κερδοφορία, διαφάνεια και λογοδοσία, εντός και εκτός των επιχειρήσεων και επιβίωση σύμφωνα με τους κανόνες των διεθνών αγορών και της παγκοσμιοποίησης. Οι ιδιωτικοποιήσεις είναι μια προσπάθεια ανατροπής του παραδοσιακού μοντέλου σχέσεων κράτους – δημόσιων επιχειρήσεων και επιβάλλεται να είναι μια καλά οργανωμένη προσπάθεια μετασχηματισμού των δημόσιων επιχειρήσεων σε σύγχρονες επιχειρήσεις με ιδιότητες και χαρακτηριστικά τέτοια όπως η λογοδοσία και αξιοπιστία, η κουλτούρα, η ποιότητα, η συστημική σκέψη, το διανοητικό κεφάλαιο, η παγκοσμιοποίηση, η τεχνολογία και δικτυακή πληροφόρηση, η πελατοκεντρική οργάνωση, το χαμηλό κόστος λειτουργίας και

ένα ορθό και αποτελεσματικό, επιχειρησιακό σχέδιο. Αλλά και η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι εκείνη που ζητά για την χώρα μας λιγότερο παρεμβατισμό του κράτους στις δημόσιες επιχειρήσεις, καλύτερη ποιότητα και εξυγίανση των επιχειρήσεων και περισσότερες ιδιωτικοποιήσεις.⁷⁸ Σήμερα υπάρχει συγκατάθεση ανάμεσα στα πολιτικά κόμματα της χώρας για τις ιδιωτικοποιήσεις. Τα κεντροδεξιά - φιλελεύθερα κόμματα και κυβερνήσεις προωθούσαν φιλόδοξα σχέδια ιδιωτικοποιήσεων με όλους τους τρόπους και μεθόδους και ο έλεγχος των ιδιωτικοποιήσεων γίνονταν μέσω μιας διυπουργικής επιτροπής ιδιωτικοποιήσεων που επόπτευε την διαδικασία. Τα αριστερά κόμματα κριτίκαραν τις συντηρητικές κυβερνήσεις ότι ήθελαν να ξεπουλήσουν κρατικούς οργανισμούς στρατηγικής σημασίας και υπήρχαν κατηγορίες για έλλειψη διαφάνειας στις διαδικασίες και τρόπους ιδιωτικοποίησης. Μερικά από τα εμπόδια στις ιδιωτικοποιήσεις είναι τα εξής: Υπήρχε και υπάρχει μη επαρκής προετοιμασία και έλλειψη πείρας για την κατανόηση των ελληνικών ιδιαιτεροτήτων. Οι πιθανοί αγοραστές αποθαρρύνονταν από την αβεβαιότητα των σχεδίων και όρων ιδιωτικοποίησης. Υπάρχουν πολλοί διοικητικοί, ρυθμιστικοί, νομικοί περιορισμοί που πρέπει να τροποποιηθούν για να ξεπεραστούν τα εμπόδια των ιδιωτικοποιήσεων και να καταργηθούν τα μονοπώλια εταιρειών όπως η ΔΕΗ, οι συγκοινωνίες κλπ και να ξεπεραστούν οι καθυστερήσεις, οι αβεβαιότητες και πολιτικές εμπλοκές. Οι επιχειρήσεις που είναι προς πώληση έχουν χρέη στις τράπεζες, στις ασφαλιστικές εταιρείες και το κράτος και οι αγοραστές εμποδίζονται στο να έχουν σαφή εικόνα των υποχρεώσεων που θα αναλάβουν με τις εταιρείες που θα αγοράσουν. Η μεταφορά των υπαλλήλων δημιουργεί προβληματισμούς και στις κυβερνήσεις και στους αγοραστές. Συχνά υπάρχουν αντιδράσεις των υπαλλήλων των δημοσίων εταιρειών που είναι προς πώληση ή άλλων κοινωνικών ομάδων που αντιτίθενται στις ιδιωτικοποιήσεις με συνεχείς απεργίες που επιβαρύνει τις ήδη χρεωκοπημένες εταιρείες και το κράτος. Τα κόμματα της αντιπολίτευσης ή τα αριστερά κόμματα αντιδρούν στις ιδιωτικοποιήσεις ανοιχτά. Επιπλέον είναι δύσκολη η συμφιλίωση ανάμεσα στους υπαλλήλους που μπορεί να χάσουν την εργασία τους και στις κυβερνήσεις που επιθυμούν τις ιδιωτικοποιήσεις. Ένας άλλος παράγοντας που φοβούνται οι κυβερνήσεις είναι ότι θα χάσουν τον έλεγχο των επιχειρήσεων και γι' αυτό το λόγο τις καθυστερούν.⁷⁹

⁷⁸ Παπούλιας Δ. και Τσούκας Χρ.(1998), Κατευθύνσεις για την Μεταρρύθμιση του κράτους, Εκδόσεις Καστανιώτης, Αθήνα, σελ.120-125

⁷⁹ Ramanadham V.V. (1993), Privatization a global Perspective, London and New York, Routledge, 33-37

Συνεπώς οι ιδιωτικοποιήσεις, θα πρέπει να λειτουργούν σαν είναι ένα ισχυρό διαρθρωτικό εργαλείο, που θα βοηθάει στην εδραίωση ενός νέου μοντέλου κράτους, που κρατάει χρήσιμα στοιχεία του παρελθόντος, ενσωματώνει την εμπειρία της αγοράς, αναζητώντας την κοινωνική ισορροπία. Οι ιδιωτικοποιήσεις θα πρέπει να λειτουργήσουν σαν συστηματική μεταρρύθμιση με όλους τους κανόνες και υποχρεώσεις που δημιουργεί αυτή η δέσμευση.

9.3 Ανακεφαλαίωση

Με τις ιδιωτικοποιήσεις γίνεται παραχώρηση από το κράτος στους ιδιώτες των κρατικών επιχειρήσεων, ώστε να ανατραπεί ο υπερβολικός κρατισμός και να επιτευχθεί μεγαλύτερη ανταγωνιστικότητα αυτών των επιχειρήσεων. Οι ιδιωτικοποιήσεις είναι απαραίτητες ώστε να επιτευχθεί καλύτερη ποιότητα υπηρεσιών απέναντι στους πολίτες, κερδοφορία και αξιοπιστία των παρεχόμενων υπηρεσιών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10

ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΣΤΟ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

10.1 Εισαγωγή

Οι μεταρρυθμίσεις στο φορολογικό σύστημα είναι απαραίτητες στην χώρα μας, για να μπορέσουν οι πολίτες να αισθανθούν μεγαλύτερη ισότητα και να αποκτήσει η χώρα μεγαλύτερα έσοδα. Το φορολογικό σύστημα στην Ελλάδα έχει ευνοήσει τις ανομοιότητες μεταχείρισης ανάμεσα στους πολίτες και την παραοικονομία.

10.2 Μεταρρυθμίσεις στο φορολογικό σύστημα γενικά

Η Ελλάδα αντιμετωπίζει σημαντικές προκλήσεις όσον αφορά την εφαρμογή της φορολογικής νομοθεσίας. Το φορολογικό σύστημα θα πρέπει να καταστεί πιο σταθερό και διαφανές. Κάθε χρόνο οι φορολογούμενοι και οι φορολογικοί διαχειριστές προσπαθούν να συμμορφωθούν με πολλές αναθεωρήσεις και τροποποιήσεις με τη φορολογική νομοθεσία. Κατά συνέπεια, μπορεί να είναι δύσκολο για τις επιχειρήσεις και τους πολίτες να εντοπίζουν όλες τις απαιτήσεις του νόμου. Προκειμένου να μειωθεί ο βαθμός αβεβαιότητας και να αυξηθεί η προβλεψιμότητα του φορολογικού συστήματος, θα πρέπει να εισαχθούν σαφέστεροι κανόνες που διέπουν το φορολογικό σύστημα. Επιπλέον, ο μεγάλος αριθμός των αναποτελεσματικών και ακριβών φόρων έναντι των μισθωτών πρέπει να αξιολογηθεί εκ νέου. Τέλος, η πρακτική της φορολογικής αμνηστίας πρέπει να εγκαταλειφθεί για να αφαιρεθεί η αντίληψη των φορολογούμενων και ιδίως από τη μεγάλη ομάδα των αυτοαπασχολούμενων, ότι η πιθανότητα διερεύνησης των φορολογικών παραβάσεων είναι χαμηλή. Τα τελευταία χρόνια έχουν ληφθεί κάποια μέτρα αρκετά επιτυχή σχετικά με τα υψηλότερα εισοδήματα. Ωστόσο, η φοροδιαφυγή εξακολουθεί να θεωρείται πολύ υψηλή και

η κυβέρνηση πρέπει να συνεχίσει τις προσπάθειές της στην επιτυχή επιβολή φόρων, με αύξηση των φορολογικών ελέγχων.⁸⁰

10.3 Προτάσεις για περαιτέρω μεταρρύθμιση του φορολογικού συστήματος

Περαιτέρω βήματα που θα μπορούσαν να ληφθούν περιλαμβάνουν:

- τη σταδιακή κατάργηση του τραπεζικού απορρήτου για φορολογικούς σκοπούς,
- την επιτάχυνση της δημιουργίας μιας πλήρως αναπτυγμένης διασταύρωσης στοιχείων με την βοήθεια των συστημάτων ηλεκτρονικής διακυβέρνησης,
- Αναδιανομή του φορολογικού βάρους.⁸¹
- Για την βελτίωση της φορολογικής συμμόρφωσης η χώρα θα πρέπει να αναπτύξει μια στρατηγική για στοχοθέτηση των προσπαθειών για καταπολέμηση της φοροδιαφυγής από πολλές κοινωνικές ομάδες,
- Θα πρέπει να γίνει επέκταση της χρησιμοποίησης πληροφοριών από τρίτα μέρη,
- Να επεκταθεί η προετοιμασία προσυμπληρωμένων φορολογικών δηλώσεων,
- Να γίνει ποινικοποίηση της παραοικονομίας και της παράνομης εργασίας, ώστε να μειωθεί το μέγεθός της.
- Τέλος να εφαρμοστεί η χρησιμοποίηση υποχρεωτικών ηλεκτρονικών πληρωμών, για αγορές πάνω από ένα ορισμένο όριο.⁸²

Η εκάστοτε κυβέρνηση πρέπει να προχωρήσει σε σωστό προϋπολογισμό εσόδων, με μείωση των φορολογικών εκπτώσεων, με βελτίωση της φορολογικής δικαιοσύνης και αποδοτικότητας, μειώνοντας τις φορολογικές ελαφρύνσεις ώστε το φορολογικό σύστημα να είναι αποδοτικότερο. Επιπλέον πρέπει να γίνει καλύτερη αξιολόγηση της αυτό-απασχόλησης και αξιόπιστη τήρηση φορολογικών βιβλίων μέσω φορολογικών πιστώσεων, η γενναιοδωρία των φορολογικών εκπτώσεων για τις ιδιοκατοικούμενες κατοικίες θα πρέπει να

⁸⁰ Bronchi C. (2001), Options for Reforming The Tax System in Greece, OECD, Economics Department, Working Papers, 20-25

⁸¹ Bronchi C. (2001), Options for Reforming The Tax System in Greece, OECD, Economics Department, Working Papers, 20-25

⁸² Καταπολέμηση της φορολογικής απάτης και της φοροδιαφυγής, (2013), Εισήγηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, http://www.ec.europa.eu/europe2020/pdf/tax_el.pdf, σελ. 3-4

επανεξεταστεί και η φορολόγηση της ιδιοκτησίας οφείλει να βασίζεται στην πραγματική αξία των περιουσιακών στοιχείων.⁸³

10.4 Ανακεφαλαίωση

Το φορολογικό σύστημα αποτελεί ένα σύστημα που απαιτεί εκσυγχρονισμό και σταθερότητα. Οι συνεχείς μεταβολές του, η μη ορθή φορολόγηση των υψηλών εισοδημάτων και η φοροδιαφυγή, αποτέλεσαν τροχοπέδη στη σωστή λειτουργία του. Απαιτείται αναδιανομή του φορολογικού βάρους και καταπολέμηση της φοροδιαφυγής και του παραεμπορίου, ώστε το κράτος να μην χάνει εισοδήματα, τα οποία μπορεί να χρησιμοποιήσει για την ανάπτυξη την ελληνικής πραγματικότητας.

⁸³ Bronchi C. (2001), Options for Reforming The Tax System in Greece, OECD, Economics Department, Working Papers, 20-25

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 11

ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΣΤΟ ΣΥΝΤΑΞΙΟΔΟΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

11.1 Εισαγωγή

Το συνταξιοδοτικό σύστημα αποτελεί ένα άλλο βασικό παράγοντα που απαιτεί μεταρρύθμιση στην χώρα μας. Το τρόπο συνταξιοδότησης των ατόμων είναι τέτοιος, που προκαλεί κατάρρευση της οικονομίας.

11.2 Οι παράγοντες που προκάλεσαν την ανάγκη για μεταρρύθμιση στο συνταξιοδοτικό σύστημα

Σε πολλές ευρωπαϊκές κοινωνίες, η μεταρρύθμιση του συνταξιοδοτικού συστήματος έχει αποδειχτεί εξαιρετικά προβληματική και αμφιλεγόμενη. Η Ευρωπαϊκή Ένωση προσπαθεί να εξασφαλίσει τις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις, ώστε να μεταρρυθμιστεί και ολόκληρη η Ευρωπαϊκή οικονομία. Η μεταρρύθμιση των συντάξεων στην ΕΕ, επηρεάζεται από το ακαθάριστο δημόσιο χρέος και τα ελλείμματα, που συχνά προέρχονται από το υψηλό κόστος των συνταξιοδοτικών παροχών. Οι δημογραφικές αλλαγές, η γήρανση του πληθυσμού και οι μεταβολές στις κοινωνικές διαδικασίες, με περισσότερες γυναίκες να αναζητούν απασχόληση, είναι θέματα που αφορούν την ελληνική, αλλά και άλλες δυτικές κοινωνίες, που απαιτούν μεταρρυθμίσεις στις κοινωνικές παροχές.

Το ερέθισμα για τη μεταρρύθμιση του συνταξιοδοτικού συστήματος στην Ελλάδα ήταν επιτακτικό τόσο από το Ευρωπαϊκό όσο και στο εγχώριο επίπεδο. Το εγχώριο έναυσμα για μεταρρυθμίσεις είχε μια ισχυρή, ανεξάρτητη δυναμική, που σχετίζεται με το δικαιότερο συνταξιοδοτικό σύστημα, την ανάγκη για κοινωνική δικαιοσύνη και την επιθυμία της χώρας να παραμείνει στον πυρήνα της ΕΕ. Ωστόσο, η επίτευξη μεταρρυθμίσεων υπήρξε μέτρια και αργή. Πρωτοβουλίες για μεταρρυθμίσεις γίνονταν σε τεντωμένο σκοινί, για πολλά χρόνια, ενώ το κόστος του συστήματος δεν έχει περιοριστεί σημαντικά, καθώς παραμένουν οι ανισότητες στην παροχή.

Οι πιέσεις της ΕΕ δεν έχουν επιφέρει τα αναμενόμενα αποτελέσματα. Η Ελλάδα αποτελεί ένα συγκεντρωτικό κράτος, το οποίο είναι αδύναμο στο να προστατεύσει την κοινωνία και να επιφέρει σοβαρές μεταρρυθμίσεις. Οι μεταρρυθμίσεις που έχουν γίνει μέχρι τώρα στο συνταξιοδοτικό ζήτημα, δεν έχουν καταφέρει να επιφέρουν βελτιώσεις, αλλά μάλλον προνόμια και κάλυψη. Οι προσπάθειες μεταρρύθμισης έχουν μια ριζική εξάρτηση, με το κομματικό σύστημα και τα συντεχνιακά συμφέροντα. Οι ομάδες που έχουν αποκτήσει σημαντικά προνόμια, έχουν δει τις μεταρρυθμίσεις ως απειλή. Αντιδρούν στην ανακατανομή των πόρων για να αντιμετωπιστούν οι κοινωνικές ανισότητες. Δεν ενδιαφέρονται για το αν μακροπρόθεσμα το συνταξιοδοτικό σύστημα καταρρεύσει, αλλά προτιμούν να εξυπηρετήσουν τα βραχυπρόθεσμα συμφέροντά τους. Τα συνδικάτα κυριαρχούνται από συνδικαλιστές, που είναι ομάδες με υψηλά δικαιώματα και προνόμια, οι οποίοι έχουν καταφέρει να επιτύχουν γενναιόδωρες συνταξιοδοτικές ρυθμίσεις, και οι οποίοι υπερασπίζονται τα συσσωρευμένα προνόμια και τις ανισότητες ανάμεσα στους εργαζόμενους, οδηγώντας τις μεταρρυθμίσεις σε μηδενικό άθροισμα. Σε πολλούς συνταξιούχους καταβάλλονται συχνά υψηλές συντάξεις σε σύγκριση με τις δια βίου εισφορές τους. Το πολιτικό κόστος των κυβερνήσεων, σε περίπτωση αποτυχίας των μεταρρυθμίσεων, συνδέεται με την αξιοπιστία, την εμπιστοσύνη και την φήμη τους, γ'αυτό θα πρέπει να προσπαθήσουν να επιτύχουν στο έργο των μεταρρυθμίσεων, ώστε τα κέρδη από τις μεταρρυθμίσεις στο συνταξιοδοτικό τομέα, να ληφθούν βραχυπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα, παρέχοντας μεγαλύτερη ισότητα στην κοινωνία και μικρότερο οικονομικό κόστος, με κάλυψη των δημοσιονομικών ελλειμμάτων.⁸⁴

11.3 Τρόποι βελτίωσης του συνταξιοδοτικού συστήματος

Για ποιο λόγο απαιτείται μεταρρύθμιση του συνταξιοδοτικού συστήματος; Μέχρι και πριν από την πρόσφατη μεταρρύθμιση, το συνταξιοδοτικό σύστημα της Ελλάδας περιελάμβανε ορισμένες από τις πιο γενναιόδωρες παροχές στην ΕΕ, και δεν ήταν κατάλληλα διαμορφωμένο ώστε να αντιμετωπίσει τη γήρανση του πληθυσμού. Αν παρέμενε ως είχε, θα δημιουργούσε επιπρόσθετο έλλειμμα σε ποσοστό 12% επί του ΑΕΠ από το 2050 και μετά. Η κάλυψη αυτού του ελλείμματος θα απαιτούσε, για παράδειγμα, την πλήρη περικοπή των

⁸⁴ Featherstone K. (2005), Soft co-ordination meets 'hard' politics: The European Union and Pension reform in Greece., *Journal of European Public Policy*, Taylor and Francis group LTD, 733-750

δαπανών σε παιδεία και υγεία. Μία λύση θα ήταν οι εργαζόμενοι να αποταμιεύουν για την συνταξιοδότησή τους και όχι να πληρώνουν εισφορές για την σύνταξη εκείνων που έχουν ήδη συνταξιοδοτηθεί. Γι' αυτό το λόγο απαιτείται ένας ριζικός επανασχεδιασμός του συνταξιοδοτικού συστήματος με κατάργηση των πρώιμων συντάξεων, ώστε αυτό να γίνει πιο αποτελεσματικό και πιο δίκαιο.⁸⁵

11.4 Ανακεφαλαίωση

Οι δημογραφικές αλλαγές, όπως η γήρανση του πληθυσμού και η ένταξη των γυναικών στην αγορά εργασίας πιο δυναμικά, απαιτούν την μεταρρύθμιση του συνταξιοδοτικού συστήματος με κατάργηση των πρώιμων συντάξεων και αποταμίευση των συντάξεων των εργαζομένων, για εξάλειψη των ανισοτήτων στην ελληνική κοινωνία.

⁸⁵ Βαγιάνος Δ. *et al* (2010), Η οικονομική κρίση στην Ελλάδα. Μεταρρυθμίσεις και ευκαιρίες σε μια σύγχρονη συγκυρία, http://www.users.uoi.gr/kammas/Meghir_et_al_2010.pdf, σελ.11-25

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 12

ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΥΓΕΙΑΣ

12.1 Εισαγωγή

Ο τομέας της υγείας έγινε από νωρίς κατανοητό ότι απαιτεί μεταρρυθμίσεις και αλλαγές για την καλύτερη εξυπηρέτηση των ασφαλισμένων. Όμως και στον τομέα της υγείας έχουν παρουσιαστεί παθογένειες που προκαλούν επιτακτική ανάγκη αλλαγών.

12.2 Προσπάθειες μεταρρυθμίσεων στον τομέα της υγείας

Οι μεταρρυθμίσεις στον τομέα της υγείας έχουν ξεκινήσει από το 1950 και έπειτα και είναι απαραίτητες για την βελτίωση της εικόνας της, και την καλύτερη ποιότητα ζωής των πολιτών της. Οργανωτικά, το σύστημα υγείας στην Ελλάδα είναι ιδιαίτερα συγκεντρωτικό και ρύθμιζε κάθε πτυχή σχετικά με την υγεία και την κοινωνική μέριμνα και πρόνοια και υπόκεινται σε έλεγχο από το Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας. Τα κύρια θέματα των προτεινόμενων μεταρρυθμίσεων υπήρξαν αξιοσημείωτα παρόμοια από όλες τις κυβερνήσεις όπως, η θέσπιση μιας εθνικής υπηρεσίας υγείας, επεκτείνοντας την παρέμβαση του δημόσιου τομέα στην υγεία, η επίτευξη της ισότητας στην πρόσβαση των υγειονομικών υπηρεσιών, η ενοποίηση των διαφορετικών ταμείων και ύπαρξη πολλαπλών πηγών χρηματοδότησης για την αντιμετώπιση των αδυναμιών της πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας και η θέσπιση του οικογενειακού γιατρού. Επιχειρήθηκε ακόμη και η επίτευξη κάποιου βαθμού αποκέντρωσης. Η πρόθεση ήταν η αποκέντρωση αρμοδιοτήτων στις περιφέρειες και η δημιουργία περιφερειακών συμβουλίων για την υγεία. Όμως ανέκυψαν δυσκολίες κατά τη διαδικασία επίτευξης συναίνεσης μεταξύ των συνδικάτων των γιατρών και των πολιτικών κομμάτων. Η κατασκευή αγροτικών κέντρων υγείας καθώς και η αύξηση του αριθμού των νοσοκομείων συνέβαλε στη βελτίωση της πρόσβασης στην υγεία του αγροτικού πληθυσμού.⁸⁶

⁸⁶Tragakos E. and Polyzos N.(1988), The Evolution of Health Care Reforms in Greece: Charting a Course of Change, International Journal Of Health Planning And Management, John Wiley & Sons, Ltd, 107-130

Το ΠΑΣΟΚ δημιούργησε το ΕΣΥ τη δεκαετία του 1980, το πρώτο ολοκληρωμένο σύστημα περίθαλψης. Το ΕΣΥ έγινε νόμος και σκόπευε στη μεγαλύτερη αναδιοργάνωση του τομέα της Υγείας στην ελληνική κοινωνία. Δημιουργήθηκαν Κέντρα Υγείας ανά 30.000 κατοίκους σε όλη τη χώρα συνδεδεμένα με νοσοκομεία, δίκτυο πανεπιστημιακών νοσοκομείων συνδεδεμένων με ιατρικές σχολές, και έγιναν πολλές αποκεντρωτικές προσπάθειες. Με την αλλαγή της κυβέρνησης της ΝΔ, αλλάζονται οι βασικές δομές του ΕΣΥ. Ήταν η διαφοροποίηση των αναγκών των μεσαίων τάξεων που αποδέχτηκαν την απορρύθμιση του ΕΣΥ και την αποδοχή του ιδιωτικού τομέα στην υγεία με τη μορφή κυρίως των διαγνωστικών κέντρων και των πολυτελών κλινικών και μαιευτηρίων, καθώς και στη μερική απασχόληση των γιατρών. Η δεκαετία του 1990, η οποία είχε καλύτερες οικονομικές επιδόσεις από εκείνη του '80, και μπορούσε να επωφεληθεί από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Στήριξης ήταν μια δεκαετία αυξητική μεν των δαπανών Υγείας, αλλά και ανεξέλεγκτης πορείας του ιδιωτικού τομέα της Υγείας, ο οποίος απορροφούσε σε αυξητική κλίμακα δημόσιους και ασφαλιστικούς πόρους. Ήταν ασφαλώς και η έκρηξη της ιατροφαρμακευτικής τεχνολογίας παράγοντας αύξησης των τιμών.⁸⁷

12.3 Αποτυχίες στις μεταρρυθμίσεις στον τομέα της υγείας και τρόποι αντιμετώπισης των προβλημάτων που παρουσιάζονται.

Οι μεταρρυθμίσεις στην υγεία όλες τις δεκαετίες και με την αλλαγή των κυβερνήσεων παρουσίαζαν αποτυχία: το σύστημα οικογενειακού γιατρού δεν ιδρύθηκε, τα αστικά κέντρα υγείας δεν αναπτύχθηκαν, το σύστημα δημόσιας υγείας δεν προχώρησε, οι ανισότητες στην παροχή μέσω των διαφορετικών ταμείων συνεχίστηκε, η οικονομική βάση του συστήματος υγείας και τα ταμεία κοινωνικής ασφάλισης έγιναν ολοένα και πιο ασταθή, οι αποκεντρωτικές διαδικασίες δεν κινήθηκαν. Η ραγδαία ανάπτυξη της παραοικονομίας στον τομέα της υγείας εργάστηκε για να την υπονομεύσει. Χωρίς τέλος φαίνεται ότι είναι για τη χώρα μας η κατάσταση με τα “φακελάκια” καθώς οι Έλληνες στρέφονται στη μαύρη οικονομία για να εξασφαλίσουν την υγεία τους. Οι ιδιωτικές δαπάνες για την υγεία αυξήθηκαν σημαντικά από τους ασφαλισμένους. Αποτυχίες στην εφαρμογή των μεταρρυθμίσεων μπορεί να αποδοθεί σε συστηματικές ακαμψίες, υπερβολικά

⁸⁷ Λιάκος Α. (2013), Η εύθραυστη υγεία της Ελλάδας, <http://www.tovima.gr>

γραφειοκρατική διοικητική και θεσμική υποδομή, στον κακό προγραμματισμό και δυνατότητες διαχείρισης, στην έλλειψη τεχνικού προσωπικού και εμπειρίας σχετικά με την διαχείριση των αλλαγών, και στην αντίσταση των γιατρών στην προοπτική να χάσουν τις διευθυντικές θέσεις, μέσα στα νοσοκομεία, δεδομένου ότι ήταν σύνηθες να διορίζεται ιατρικό προσωπικό στις διαχειριστικές και διοικητικές θέσεις με βάση πολιτικές σκοπιμότητες.

Η αποτυχία να περάσει η νομοθεσία των μεταρρυθμίσεων οφειλόταν σε έλλειψη πολιτικής βούλησης, και έλλειψη δέσμευσης για την αλλαγή στον τομέα της υγείας και συναίνεσης μεταξύ των πολυάριθμων φορέων που εμπλέκονται στη διαδικασία της αλλαγής, και την τεχνική, θεσμική και διοικητική δυνατότητα υλοποίησης του σχεδίου μεταρρύθμισης, που θα έθετε τις βάσεις για καλύτερη υγεία των πολιτών, χωρίς ταλαιπωρία των ασφαλισμένων, μέσα σε καλύτερες συνθήκες ασφάλισης.⁸⁸ Τα προβλήματα μπορούν να αντιμετωπιστούν με επενδύσεις σε υποδομές υγείας και άλλες κοινωνικές υποδομές που συμβάλλουν στην άμβλυνση των περιφερειακών ανισοτήτων στον τομέα υγείας. Θα πρέπει να γίνει αξιοποίηση καινοτόμων τεχνολογιών για την διασφάλιση της πρόσβασης σε υπηρεσίες υγείας, και να αντιμετωπιστούν οι επιπτώσεις, της κοινωνικο- οικονομικής κρίσης στην υγεία των Ευπαθών Κοινωνικών Ομάδων. Θα πρέπει να βελτιωθεί η αποτελεσματικότητα και αποδοτικότητα του Συστήματος Υγείας και να γίνει αναβάθμιση στην ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών. Τέλος πρέπει να αναπτυχθούν δράσεις κοινωνικής ευαισθητοποίησης του προσωπικού του τομέα υγείας (ιατρικού, νοσηλευτικού και παραϊατρικού) με στόχο την εξάλειψη των διακρίσεων κατά την παροχή υπηρεσιών.⁸⁹

12.4 Ανακεφαλαίωση

Ο χώρος της υγείας στην χώρα μας, ήταν ένας τομέας στον οποίο έγιναν αρκετές αλλαγές από την περίοδο της μεταπολίτευσης και μετά. Όμως στον τομέα της υγείας παρουσιάστηκαν πολλές παθογένειες σε όλους τους τομείς της ελληνικής κοινωνίας. Τα προβλήματα συνεχίζονται και σήμερα και απαιτούνται αλλαγές στις υποδομές της υγείας για μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα του συστήματος υγείας, ειδικευμένο προσωπικό για εξυπηρέτηση των πολιτών και περιορισμό της παραοικονομίας στην υγεία.

⁸⁸ Tragakes E. and Polyzos N.(1998), The Evolution of Health Care Reforms in Greece: Charting a Course of Change, International Journal Of Health Planning And Management, John Wiley & Sons, Ltd, 107-130

⁸⁹ Πρόταση Υπουργείου Υγείας και Πρόνοιας (2013), Υγεία 2014-2020, [http:// www.ygeiapronoia.gr](http://www.ygeiapronoia.gr), σελ.2-8

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 13

ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

13.1 Εισαγωγή

Μια άλλη μεταρρύθμιση που απαιτείται στην σύγχρονη Ελλάδα είναι εκείνη στον τομέα της εκπαίδευσης. Η εκπαίδευση και γενικότερα η παιδεία παίζουν πολύ σημαντικό ρόλο στην κατανόηση της ανάγκης για μεταρρυθμίσεις και στην βελτίωση της δημόσιας ζωής. Από την μεταπολίτευση και μετά, έγινε σαφές ότι είναι απαραίτητες οι μεταρρυθμίσεις στην εκπαίδευση για τον εκσυγχρονισμό της χώρας και η πρώτη μεταρρύθμιση που έγινε από την κυβέρνηση Κωνσταντίνου Καραμανλή, με υπουργό παιδείας τον Γεώργιο Ράλλη, ήταν η καθιέρωση της δημοτικής σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, ως επίσημη γλώσσα του κράτους.⁹⁰ Στη συνέχεια θα μιλήσουμε για τις ανάγκες αλλαγής του εκπαιδευτικού συστήματος στην Ελλάδα.

13.2 Τι πρέπει να αλλάξει στο εκπαιδευτικό σύστημα στην χώρα μας

Στις μέρες μας έχει γίνει κατανοητό ότι έργο του Σχολείου και της Παιδαγωγικής Επιστήμης είναι να συνενώσει την γενική μόρφωση με την τεχνική κατάρτιση, την θεωρία με την πράξη και να δοθεί νέα ποιότητα στις εκπαιδευτικές λειτουργίες. Η εκπαίδευση θα πρέπει να είναι γενική για όλους ώστε και ο τελευταίος αγρότης και ο τελευταίος εργάτης να έχει γενική μόρφωση και τεχνική κατάρτιση, για να ανταποκριθεί στις βιομηχανικές, τεχνικές και πνευματικές ανάγκες της εποχής. Να αρχίσει η επεξεργασία ενός επιστημονικού σχολικού προγράμματος, να γίνει το δούλεμα νέου διδακτικού υλικού, να δημιουργηθούν οι κατάλληλες συνθήκες για το κύρος του δασκάλου, ηθικές και υλικές για την κατάλληλη μόρφωσή του. Για τα παιδιά θα πρέπει να υπάρχει σίτιση, φάρμακα, ψυχαγωγία,

⁹⁰ Παπαμανώλης Κ. [2008], Οι εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις στην μεταπολεμική Ελλάδα, Διατριβή, Αθήνα, σελ.355-356

κατασκηνώσεις για τις διακοπές τους.⁹¹ Το εκπαιδευτικό σύστημα θα πρέπει να είναι τέτοιο, ώστε οι μαθητές να αφομοιώνουν τα βασικά στοιχεία του κάθε μαθήματος. Το υπουργείο Παιδείας θα πρέπει να έχει ως προτεραιότητα την Τεχνική και Επαγγελματική Εκπαίδευση των παιδιών που το επιθυμούν, διαδικασία που λαμβάνει χώρα τις τελευταίες δεκαετίες. Οι δαπάνες για την εκπαίδευση πρέπει να αυξηθούν. Τα κεφάλαια που δίδονται για την εκπαίδευση να είναι παραγωγικά και όχι καταναλωτικά για μεγαλύτερη και πιο ποιοτική βελτίωση της παιδείας.⁹² Η παραπαιδεία, τα φροντιστήρια και τα ιδιαίτερα, θα πρέπει να λάβουν τέλος, ώστε να σταματήσει η αφαιμάξη της ελληνικής οικογένειας και ο χρόνος των μαθητών να αφιερωθεί στην καλύτερη κατανόηση και αφομοίωση των μαθημάτων που θα χρησιμεύσουν στο μέλλον τους, και όχι στην στείρα αποστήθιση γνώσεων χωρίς αντίκρισμα για τους μαθητές. Τα ολοήμερα σχολεία να διευρυνθούν ως θεσμός, για την καλύτερη αφομοίωση των μαθημάτων από τους μαθητές, αλλά και την εξυπηρέτηση των γονέων που εργάζονται, καθώς θα μπορούν να αφήνουν τα παιδιά τους περισσότερο χρόνο στο σχολείο, μέχρι να ολοκληρώσουν την εργασία τους. Για την επίτευξη των μεταρρυθμίσεων στον τομέα της εκπαίδευσης θα πρέπει να συνεργαστούν όλα τα κόμματα ώστε να δημιουργηθεί μια κοινή πολιτική για την εκπαίδευση, ώστε να μην αποτελεί το εκπαιδευτικό σύστημα πεδίο δοκιμών και συνεχών αλλαγών, γεγονός που είναι επιζήμιο για τους μαθητές, τους δασκάλους και καθηγητές, και κατ'επέκταση επιζήμιο για ολόκληρη την κοινωνία. Οι μαθητές δεν θα πρέπει να είναι πειραματόζωα της εκάστοτε κυβέρνησης, αλλά να γνωρίζουν εξ αρχής το εκπαιδευτικό σύστημα, ώστε να μπορούν να έχουν ένα καλύτερο εκπαιδευτικό προσανατολισμό, που θα τους βοηθήσει στην περαιτέρω επαγγελματική τους σταδιοδρομία.

13.3 Ανακεφαλαίωση

Το εκπαιδευτικό σύστημα στην Ελλάδα έγινε από νωρίς κατανοητό ότι χρειάζεται αλλαγές για την βελτίωση και ανάπτυξη της ελληνικής κοινωνίας, ωστόσο πολλές μεταρρυθμίσεις παρέμειναν ημιτελείς, ή απαιτούνται εκ νέου νέες μεταρρυθμίσεις, για ένα σταθερό εκπαιδευτικό σύστημα και εξάλειψη της παραπαιδείας, ώστε να δημιουργηθούν νέοι

⁹¹ Ιμβριώτη Ρ. (1966), Η Σημερινή κρίση της Παιδείας, Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση, Εκδόσεις Προοδευτική Πορεία, Αθήνα, σελ.393-394

⁹² Παπαμανώλης Κ. (2008), Οι εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις στην μεταπολεμική Ελλάδα, Διατριβή, Αθήνα, σελ.362-363

επιστήμονες σε κάθε τομέα της ανθρώπινης ζωής, που θα συντελέσουν στην ανάπτυξη της χώρας.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Στην παραπάνω μελέτη, εξετάσαμε την πολιτική κουλτούρα της Ελλάδας και τα χαρακτηριστικά που την προσδιορίζουν από την μεταπολίτευση και μετά. Κατανοήσαμε ότι υπάρχει στενή σχέση μεταξύ της κουλτούρας και της πολιτικής. Η πολιτική κουλτούρα συμβάλει στη διαμόρφωση στάσεων και αντιλήψεων, δράσεων για τη ζωή, την τέχνη, την πολιτική και την κοινωνία.⁹³ Αναφερθήκαμε στην ελληνική πολιτική κουλτούρα, ως πολιτικό προσανατολισμό των ατόμων μιας κοινωνίας απέναντι στην πολιτική, αλλά και στο πολιτικό σύστημα. Η ελληνική πολιτική κουλτούρα προσδιορίζεται από ορισμένα χαρακτηριστικά και ιδιαιτερότητες και πολλές εθνικοπολιτιστικές ιδιομορφίες. Η απόκτηση δικαιωμάτων και προνομίων, αλλά η απόρριψη υποχρεώσεων και κοινωνικών ευθυνών αναπτύσσεται, κατά κάποιο τρόπο, σε μια μορφή πολιτιστικού κινήματος στη σύγχρονη εποχή στην Ελλάδα.⁹⁴

Στοιχεία της αποτελούν ο εθνικισμός, ο λαϊκισμός, η διαφθορά του δημοσίου χώρου, κομμάτων και πολιτικών ή των ΜΜΕ, η κομματοκρατία που ευνοεί τις πελατειακές σχέσεις, η οικογενειοκρατία, ο κρατισμός και η φοροδιαφυγή και μια κουλτούρα εφησυχασμού, που χαρακτηρίζει τη δημόσια ζωή και τους πολίτες και εμποδίζει τις αλλαγές στο πολιτικό σύστημα. Τα ανωτέρω χαρακτηριστικά, έχουν διαβρώσει την ελληνική κοινωνία, προκαλώντας εμπλοκή στην ανάπτυξή της και δημιουργούν παθογένειες, που την χαρακτηρίζουν.

Οι μεταρρυθμίσεις εμποδίζονται καθώς η χώρα είναι όμηρος σαθρών νοοτροπιών, που αναστέλλουν την ένταξη της χώρας στην Ευρώπη ως ισότιμο μέλος, δηλαδή την ένταξή της σε ένα «παγκοσμιοποιημένο» κόσμο, ανοιχτών συνόρων⁹⁵, με αποτέλεσμα οι Ευρωπαίοι να μας χαρακτηρίζουν υποτιμητικά ως «Οι τεμπέληδες Έλληνες». Οι μεταρρυθμίσεις που απαιτούνται σήμερα στην χώρα μας είναι εκείνες στην α) δημόσια διοίκηση, βελτιώνοντας τα δημόσια οικονομικά της χώρας και εξασφαλίζοντας την δημοσιονομική ισορροπία,

⁹³ Diakoumakos G. (2010), Πολιτιστικές πρακτικές και πολιτικές αντιλήψεις. Οι κεντρικές ελληνικές (πολιτικές) υποκουλτούρες, Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Αθήνα, σελ.220

⁹⁴ Πολυχρονίου Χ. (2013), Αναγκαία η αλλαγή πολιτικής κουλτούρας, <http://www.enet.gr>, σελ.2

⁹⁵ Παγουλάτος Γ. (2015), Το κούγκι της παιδείας <http://www.kathimerini.gr>

μειώνοντας τις σπατάλες στο δημόσιο τομέα, β) στο φορολογικό σύστημα για να καταπολεμηθεί η φοροδιαφυγή, εθνικό άθλημα για όλες τις κοινωνικές τάξεις, και να γίνει καλύτερη κατανομή των φορολογικών βαρών, που σήμερα υφίστανται μόνο οι μισθωτοί και οι συνταξιούχοι, γ) στο συνταξιοδοτικό σύστημα, το οποίο είναι υπεύθυνο για την εξυγίανση των ταμείων, πέρα από τα συντεχνιακά συμφέροντα κάθε κλάδου, ώστε να πάψουν οι ανισότητες ανάμεσα στους συνταξιούχους, και οι ασφαλισμένοι να έχουν καλύτερη ασφαλιστική κάλυψη, δ) οι μεταρρυθμίσεις στον τομέα της υγείας είναι επίσης επιτακτικές, για την καλύτερη περίθαλψη των ασφαλισμένων, μακριά από γραφειοκρατικές πρακτικές και διαχειριστικές αστοχίες του συστήματος υγείας, αλλά και για την πάταξη της παραοικονομίας, που πλήττει τους ασθενείς αλλά και τα ταμεία του κράτους. Οι ασφαλισμένοι θα πρέπει να αισθάνονται ασφάλεια στα δημόσια νοσοκομεία με τις παροχές που προσφέρουν, και να μην εξαναγκάζονται να πληρώνουν ιδιωτικά ιατρεία, ή να δίνουν “φακελάκια” για να εξασφαλίσουν την υγεία τους. Είναι απαραίτητη η ριζική αναβάθμιση της αποτελεσματικότητας του συστήματος και της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών υγείας, μέσα σε ένα περιβάλλον αυξημένων κοινωνικών αναγκών αλλά και δημοσιονομικών περιορισμών έχοντας υπόψη, και το γεγονός της αυξανόμενης γήρανσης του πληθυσμού⁹⁶, ε) Οι μεταρρυθμίσεις στον νευραλγικό τομέα της εκπαίδευσης είναι απαραίτητες μέσω μια κοινής πολιτικής συνεργασίας των κομμάτων, ώστε να πάψουν οι μαθητές να υφίστανται αλλαγές στην φοίτησή τους με την αλλαγή κάθε κυβέρνησης.

Η πολιτική παρέμβαση θα πρέπει να εστιάζεται, στην ανάπτυξη δεξιοτήτων στο ανθρώπινο δυναμικό της εκπαίδευσης, στην εισαγωγή καινοτομιών, στην εμπέδωση σύγχρονων παιδαγωγικών προσεγγίσεων και στην αξιοποίηση των «ψηφιακών τεχνολογιών» σε όλες τις πτυχές του εκπαιδευτικού έργου και την καταπολέμηση των ανισοτήτων στο τομέα της εκπαίδευσης⁹⁷ στ) τέλος πρέπει να λάβουν χώρα στο κράτος ιδιωτικοποιήσεις, για την απεμπλοκή του από τις επιχειρήσεις. Με αυτόν τον τρόπο θα επέλθει η ανάπτυξη, η ανταγωνιστικότητα και ο εκσυγχρονισμός, τόσο του δημόσιου, όσο και του ιδιωτικού τομέα. Η Ελλάδα έχει ανάγκη από μεταρρυθμίσεις για καταπολέμηση της ανεργίας, μέσω προσέλκυσης ξένων επενδύσεων, ώστε να δημιουργηθούν νέες θέσεις εργασίας. Παράλληλα

⁹⁶ Πρόταση Υπουργείου Υγείας και Πρόνοιας (2013), Υγεία 2014-2020, <http://www.ygeiapronoia.gr>, σελ.2-8

⁹⁷ Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων (2015) <http://www.ec.europa.eu/Europe2020>, σελ.31

όμως με όλες αυτές τις αλλαγές, πρέπει να γίνει αλλαγή της νοοτροπίας των Ελλήνων. Οι Έλληνες θα πρέπει να κατανοήσουν την ανάγκη για αυτές τις αλλαγές και να μην υιοθετούν συμπεριφορές που θα ενισχύουν την πελατοκρατία και την διαφθορά. Πρέπει να είναι διατεθειμένοι να δουλέψουν και να μην ενεργούν σκεφτόμενοι το δικό τους συμφέρον. Να υπάρχει πολιτική θέληση και συναίνεση για να επιτευχθούν κοινωνικές και πολιτικές αλλαγές, για ανάκαμψη και οικονομική ανάπτυξη, ώστε να τεθούν οι υποδομές του μέλλοντος, για ευημερία και σταθερότητα. Με αυτό τον τρόπο θα αυξηθούν οι επενδύσεις στην Ελληνική οικονομία και θα ανακτηθεί η εμπιστοσύνη προς τους Έλληνες και τις Ελληνικές κυβερνήσεις. Θα πάψει να υπάρχει η εικόνα του τεμπέλη και ανεύθυνου Έλληνα, και θα δημιουργηθεί η αρχή για μια καλύτερη κοινωνία, που θα θέσει τις βάσεις για ένα βελτιωμένο μέλλον, των νέων ανθρώπων, σύμφωνα με τα ευρωπαϊκά πρότυπα και τις ανάγκες μιας σύγχρονης και ανταγωνιστικής χώρας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική

- Βούλγαρης Γ. (2002), Η Ελλάδα της Μεταπολίτευσης 1974-1990, Εκδόσεις Θεμέλιο Αθήνα.
- Γιαννουκάκου Α. (2011), Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση, Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης & Αυτοδιοίκησης, Θεσσαλονίκη.
- Diakoumakos G. (2010), Πολιτιστικές πρακτικές και πολιτικές αντιλήψεις. Οι κεντρικές ελληνικές (πολιτικές) υποκουλτούρες, Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Αθήνα.
- Δεμερτζής Ν. (1995), Η ελληνική πολιτική κουλτούρα σήμερα, Εκδόσεις Οδυσσέας, Αθήνα.
- Διαμαντούρος Ν. (2000), Πολιτισμικός δυσιμός και πολιτική αλλαγή, Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, Αθήνα.
- Ιμβριώτη Ρ. (1966), Η Σημερινή κρίση της Παιδείας, Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση, Εκδόσεις Προοδευτική Πορεία, Αθήνα.
- Ιορδάνογλου Χ. (2013), Κράτος και Ομάδες συμφερόντων, Μια κριτική της παραδεδεγμένης σοφίας, Εκδόσεις Πόλις, Αθήνα.
- Featherstone K. (1994), Πολιτική στην Ελλάδα η Πρόκληση του Εκσυγχρονισμού, Εκδόσεις Οδυσσέας, Αθήνα.
- Featherstone K. και Παπαδημητρίου Δ. (2010), Τα όρια του εξευρωπαϊσμού, Εκδόσεις Οκτώ, Αθήνα.
- Καζάκος Π. (2010), Από τον ατελή εκσυγχρονισμό στην κρίση, Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα.
- Κοντογιώργης Γ. (2012), Κομματοκρατία και δυναστικό κράτος, Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα.
- Κούκιας Δ. (1994), Οργάνωση Συμφερόντων στην Ελλάδα, Εκδόσεις Εξάντας, Αθήνα.
- Κουτσούκης Κ. (1998), Παθολογία της Πολιτικής, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.
- Μακρυδημήτρης Α. (1996), Η διοίκηση σε κρίση, Εκδόσεις Λιβάνης, Αθήνα.
- Μιχαλόπουλος Ν. (2010), Στρατηγική Λισσαβόνας και Δημόσια διοίκηση, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.

Μουζέλης Ν. και Καζάκος Π. (2005), Η εμπλοκή των μεταρρυθμίσεων στην Ελλάδα, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.

Μουζέλης Ν. *et al* (1989), Λαϊκισμός και Πολιτική, Εκδόσεις Γνώση, Αθήνα.

Παπαθανασόπουλος Σ. (2004), Πολιτική και ΜΜΕ, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα.

Παπαμανώλης Κ. (2008), Οι εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις στην μεταπολεμική Ελλάδα, Εκδόσεις Διατριβή, Αθήνα.

Παπούλιας Δ. και Τσούκας Χ. (1998), Κατευθύνσεις για την Μεταρρύθμιση του κράτους, Εκδόσεις Καστανιώτης, Αθήνα.

Πελαγίδης Θ. και Μητσόπουλος Μ. (2006), Ανάλυση της Ελληνικής οικονομίας, προσοδοθηρία και μεταρρυθμίσεις, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.

Σακελλαρόπουλος Σ. (2001), Η Ελλάδα στην Μεταπολίτευση, Εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα.

Σωτηρόπουλος Δ. (2004), Η άγνωστη κοινωνία των πολιτών στην Ελλάδα: Ατροφική ή αφανής, Εκδόσεις Ποταμός, Αθήνα.

Σωτηρόπουλος Δ. (2007), Κράτος & Μεταρρύθμιση στην σύγχρονη Νότια Ευρώπη, Εκδόσεις Ποταμός, Αθήνα.

Taguieff P. A. (2013), Ο Νέος Εθνικολαϊκισμός, Εκδόσεις Επίκεντρο, Αθήνα.

Τσουδερού Β. (1998), Κράτος και διαφθορά, Εκδόσεις Σιδέρης, Αθήνα.

Ξενογλώσση

Almond G. and Verba S. (1963), *The Civic Culture, Political Attitudes and Democracy in five Nations*, Princeton, New Jersey.

Bronchi C. (2001), *Options for Reforming the Tax System in Greece*, OECD, Economics Department, Working Papers.

Brooks R. (1909), *the Nature of Political Corruption*, The Academy of Political Science.

Birtek F. and Dragonas T. (2009), *Citizenship and the Nation- State in Greece and Turkey*, Routledge.

Chilton S. (1988), *Defining Political Culture*, The Western Political Quarterly, Vol.41, No 3.

Featherstone K. (2005), *Soft co-ordination meets ‘hard’ politics: The European Union and Pension reform in Greece*, Journal of European Public Policy, Taylor and Francis group LTD.

Hobsbawm E. and Kertzer D. (1992), Ethnicity and nationalism in Europe today, Anthropology Today, Vol. 8, No. 1.

Lambropoulou E. and Iosifidis T. (2008), Corruption in Greece or Corruption of Greece? Discussion Paper Series No 23.

Lambropoulou E. (2007), the public discourse on corruption in Greece, Internet Journal of Criminology.

Lichterman P. and Cefai D. (2006), The Idea of Political Culture, The Oxford Handbook of Contextual Political Analysis, Chapter 21.

Mair P. and Van Biezen I. (2001), Party Membership in Twenty European Democracies, 1980-2000, Sage Publications.

Matsaganis M. *et al* (2012), The Crisis and tax evasion in Greece: What are the distributional implications, CESifo Forum.

Mc Guigan J. (1991), Cultural Populism, books. Google. Com.

Mitsopoulos M. and Pelagidis T. (2011), Understanding the Crisis in Greece, Palgrave Macmillan.

Pateman C. (1971), Political Culture, Political Structure and Political Change, British Journal of Political Science, Vol 1, No 3.

Petmesidou M. (2013), Is Social Protection in Greece at a Crossroads? European Societies.

Ramanadham V.V. (1993), Privatization a global Perspective, London and New York, Routledge.

Tragakes E. and Polyzos N. (1998), The Evolution of Health Care Reforms in Greece: Charting a Course of Change, International Journal Of Health Planning And Management, John Wiley & Sons, Ltd.

Διαδικτυακοί Τόποι/Ιστοσελίδες

Αλεξιάκης Μ. (2010), Ειδικά Θέματα Ευρωπαϊκού Πολιτισμού, κεφ.4, Διαθέσιμο στη Δ/ση: <http://www.eapforums.gr>. [Πρόσβαση 25 Νοεμβρίου 2013].

Βαγιάνος Δ. *et al* (2010), Η οικονομική κρίση στην Ελλάδα. Μεταρρυθμίσεις και ευκαιρίες σε μια σύγχρονη συγκυρία Διαθέσιμο στη Δ/ση: http://www.users.uoi.gr/kammas/Meghir_et_al_, [Πρόσβαση 5 Μαΐου 2015].

Γεωργακόπουλος Γ. (2013), Οι μέθοδος και οι μηχανισμοί υλοποίησης των μεταρρυθμίσεων, Διαθέσιμο στη Δ/ση:

http://www.dee.gr/mediaupload/publications/GEORGAKOPOULOS_PFY.pdf, [Πρόσβαση 6 Μαΐου 2015].

Δρυγιανάκης Κ. Σχέσεις μεταξύ Εκκλησίας και Ελληνικότητας, Δρυγιανάκης Κωστής, Διαθέσιμο στη Δ/ση: <http://www.eclass.uth.gr.pdf> [Πρόσβαση 1 Ιουλίου 2015].

Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων (2015), Διαθέσιμο στη Δ/ση: <http://ec.europa.eu/europe2020/> [Πρόσβαση 4 Μαΐου 2015].

Καζαμιάς Α. Η άνοδος και η πτώση του κρατικού κομματισμού, Διαθέσιμο στη Δ/ση: <http://www.academia.education,kazamias-kratikoskommatismos-libre-pdf> Πρόσβαση 15 Μαρτίου 2015].

Κανελλόπουλος Κ. *et al* (1995), Παραοικονομία και Φοροδιαφυγή, Μελετητική Ομάδα ΚΕΠΕ Εκθέσεις 15, Αθήνα, Διαθέσιμο στη Δ/ση: <http://www.kepe.gr> [Πρόσβαση 18 Μαρτίου 2015].

Καταπολέμηση της φορολογικής απάτης και της φοροδιαφυγής, Εισήγηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της 22ας Μαΐου 2013, Διαθέσιμο στη Δ/ση: http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/tax_el.pdf [Πρόσβαση 18 Μαρτίου 2015].

Κοντογιώργος Γ. Διαφθορά και Πολιτικό σύστημα, Διαθέσιμο στη Δ/ση: <http://www.myriobyblos.gr>. [Πρόσβαση 18 Μαρτίου 2015].

Λιάκος Α. (2013), Η εύθραυστη υγεία της Ελλάδας, Διαθέσιμο στη Δ/ση: <http://www.tovima.gr> [Πρόσβαση 5 Απριλίου 2015].

Παγουλάτος Γ. (2015), Το κούγκι της παιδείας, Διαθέσιμο στη Δ/ση: <http://www.kathimerini.gr> [Πρόσβαση 1 Απριλίου 2015].

Παπασταθοπούλου Χ. και Δέδε Μ. (2009), Οικογενειακή υπόθεση ..., Διαθέσιμο στη Δ/ση: <http://www.enet.gr> [Πρόσβαση 20 Μαρτίου 2015].

Πολυχρονίου Χ. (2013), Αναγκαία η αλλαγή πολιτικής κουλτούρας, Διαθέσιμο στη Δ/ση: <http://www.enet.gr> [Πρόσβαση 20 Μαρτίου 2015].

Πρόταση Υπουργείου Υγείας και Πρόνοιας, Υγεία 2014-2020 (2013), Διαθέσιμο στη Δ/ση: <http://www.ygeiaprionoia.gr> [Πρόσβαση 6 Απριλίου 2015].

Nevradakis M. (2014), Corruption, Clientelism, and Censorship in Greece's Media Landscape, Διαθέσιμο στη Δ/ση: <http://www.truth-out.org> [Πρόσβαση 20 Μαρτίου 2015].

Stritmmater K. (2010), Διαθέσιμο στη Δ/ση: Η διαπλοκή και οι ευθύνες των ΜΜΕ για την ελληνική κρίση, <http://www.tvxs.gr> [Πρόσβαση 20 Μαρτίου 2015].